

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ**

Заочна форма навчання

Кафедра іноземних мов

другий (магістерський) рівень вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

Тетяна СЕВЕРІНА

«28» вересня 2022 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (МАГІСТЕРСЬКУ) РОБОТУ**

Дегтярьова Марина Олегівна

1. Тема роботи: «Розвиток здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі»

Керівник роботи: кандидат філол. наук, доцент Федорова Олеся Василівна, *затверджено наказом ХГПА від 14 жовтня 2022 р. № 239.*

2. Строк подання магістрантом роботи: *згідно календарного плану.*

3. Вихідні дані до роботи: **об'єктом дослідження** є здатність до колаборації в системі навичок ХХІ століття та наскрізних умінь НУШ; **предметом дослідження** є шляхи та засоби формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі.

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

- 1) схарактеризувати здатність до колаборації як одну із навичок ХХІ століття та наскрізних умінь НУШ;
- 2) окреслити особливості формування здатності до співпраці в різних формах навчальної діяльності;
- 3) описати шляхи та засоби формування здатності до колаборації в різних форматах навчання на уроках англійської мови в старшій школі;
- 4) здійснити експериментальну перевірку ефективності визначених шляхів та засобів розвитку здатності до співпраці під час вивчення іноземної мови в старшій школі;
- 5) запропонувати методичні рекомендації щодо оптимізації системи формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі на основі дослідження.

5. Перелік наочного (ілюстративного) матеріалу (проекти, зразки документів, пропозицій до законодавства тощо), які потрібно розробити:

ілюстративний матеріал до визначених завдань дослідження.

6. Дата видачі завдання 14 жовтня 2022 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи (КР)	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми КР, погодження її з науковим керівником, визначення предмету дослідження	вересень 2022 р.	
2.	Затвердження наказом академії теми КР і призначення наукового керівника	жовтень 2022 р.	
3.	Оформлення науковим керівником завдання на КР магістранту; підбір магістрантом літератури та фактичного матеріалу для написання роботи, їх аналіз та узагальнення	жовтень 2022 р.	
4.	Затвердження завідувачем випускової кафедри завдання на КР магістранту	вересень-жовтень 2022 р.	
5.	Виконання та подання науковому керівнику вступу КР	листопад-грудень 2022 р.	
6.	Виконання та подання науковому керівнику першого розділу КР	січень-лютий 2023 р.	
7.	Виконання та подання науковому керівнику другого розділу КР	березень 2023 р.	
8.	Виконання та подання науковому керівнику третього розділу КР (за наявності)	квітень 2023 р.	
9.	Виконання та подання науковому керівнику висновків КР	травень 2023 р.	
10.	Перевірка списку використаних джерел та додатків щодо правильності їх оформлення	вересень 2023 р.	
11.	Доопрацювання КР згідно із зауваженнями наукового керівника, подання кваліфікаційної роботи науковому керівнику	жовтень 2023 р.	
12.	Перевірка кваліфікаційної роботи на дотримання академічної доброчесності	листопад 2023 р.	
13.	Розгляд КР на кафедрі, проведення попереднього захисту та допуск до захисту у Підсумковій кваліфікаційній комісії	листопад 2023 р.	
14.	В разі необхідності доопрацювання КР згідно із зауваженнями кафедри. Подання КР для отримання висновку наукового керівника та кафедри	листопад 2023 р.	
15.	Передача КР у деканат факультету з висновком наукового керівника та кафедри, завданням на кваліфікаційну роботу та рецензією	грудень 2023 р.	
16.	Підготовка до захисту КР (текст доповіді, ілюстративний матеріал тощо)	грудень 2023 р.	
17.	Захист КР перед Підсумковою кваліфікаційною комісією	26 грудня 2023р.	

Керівник роботи _____

(підпис)

Олеся ФЕДОРОВА

Магістрант _____

(підпис)

Марина ДЕГТЯРЬОВА

1. Форму призначено для видачі завдання магістранту на виконання кваліфікаційної роботи і контролю за ходом роботи з боку кафедри і декана факультету. Оригінал форми зберігається на кафедрі, копія у магістранта.

2. Розробляється керівником кваліфікаційної роботи. Видається кафедрою.

3. Атестація у 2023 році буде відбуватись з 18 грудня по 26 грудня 2023 р.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ**

Заочна форма навчання
Кафедра іноземних мов

другий (магістерський) рівень вищої освіти
Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література
(англійська))

ВИСНОВОК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

про кваліфікаційну роботу

магістрантки 2 курсу

Дегтярьової Марини Олегівни

на тему: «Розвиток здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в
старшій школі»

Розподіл балів для окремих етапів та елементів виконання кваліфікаційної роботи

Критерії оцінювання виконання кваліфікаційної роботи	Бали	
	максимально можлива кількість	фактична кількість
відповідність роботи вимогам, встановленим методичними рекомендаціями для кожного виду кваліфікаційних робіт	7	
правильність оформлення (роботи в цілому, таблиць, рисунків, посилань, списку використаних джерел)	5	
виконання проміжних етапів розробки кваліфікаційної роботи відповідно до завдань і календарного плану	6	
співпраця з науковим керівником протягом періоду виконання кваліфікаційної роботи	7	
апробація результатів дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі	5	
Разом	30	

***Зауваження:** магістрантка поставилася до написання кваліфікаційної роботи відповідально та старанно. Всі завдання роботи виконувалися відповідно до графіку. Зауваження та рекомендації наукового керівника врахувала в повному обсязі. Представлене дослідження відповідає встановленим вимогам, що висуваються до кваліфікаційних (магістерських) робіт.*

Науковий керівник _____ **Олеся ФЕДОРОВА**, к.філол.н., доцент
(підпис)

27 листопада 2023 р.

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Магістрантка **Марина ДЕГТЯРЬОВА** допускається до захисту кваліфікаційної роботи у Підсумковій кваліфікаційній комісії.

В.о. завідувача кафедри _____ **Тетяна СЕВЕРІНА**
(підпис)

30 листопада 2023 р.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ**

**Заочна форма навчання
Кафедра іноземних мов**

другий (магістерський) рівень вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка Спеціальність 014 Середня освіта (Мова і література
(англійська))

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну (магістерську) роботу

Магістрантки

Дегтярьової Марини Олегівни

на тему «Розвиток здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі»

Загальна характеристика роботи та зауваження

Актуальність обраної проблеми дослідження визначається необхідністю підвищити рівень викладання англійської мови на всіх рівнях освітньої системи, зокрема в старшій школі в умовах впровадження Нової Української Школи.

Кваліфікаційна робота виконана у відповідності до мети та поставлених завдань дослідження у повному обсязі та у встановлений термін. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульована мета та завдання дослідження, вказано базу дослідження, практичну та теоретичну значущість, її апробацію.

Науковий апарат роботи є вірним та збалансованим. Підібрана авторкою система методів загальнонаукового та педагогічного дослідження дозволила вдало вирішити усі завдання, реалізувати мету та отримати теоретично та практично значущі результати.

У першому розділі роботи схарактеризовано здатність до колаборації як ключову навичку XXI століття та одне з наскрізних умінь НУШ.

У другому розділі авторка визначає шляхи та засоби формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі в очному та онлайн режимах.

До позитивного можна віднести актуальність обраної теми, здійснений педагогічний експеримент та чотири апробації отриманих результатів. Заслужують на увагу подані у роботі додатки, які унаочнюють результати проведеного дослідження.

Авторка дотрималась усіх нормативних вимог при структурному та технічному оформленні роботи такого рівня. В роботі містяться окремі незначні технічні та друкарські помилки, що не спотворюють її зміст.

Кваліфікаційна робота є самостійною науковою розвідкою, оформлена згідно з вимогами і заслуговує на високу оцінку.

Розподіл балів для окремих етапів та елементів виконання кваліфікаційної роботи

Критерії оцінювання виконання магістерської роботи	Бали	
	максимально можлива кількість	фактична кількість
відповідність змісту роботи заявленій темі, грамотність структурування роботи, збалансованість її розділів	5	
правильність формулювань об'єкту, предмету, мети і завдань дослідження, відповідність та доцільність застосованих методів дослідження	4	
системність викладу матеріалу, відсутність повторів, логічних помилок	4	
ступінь самостійності роботи (відсутність академічного плагіату), наявність посилань	5	
наявність елементів наукової новизни	4	
теоретична обґрунтованість основних положень кваліфікаційної роботи, що підтверджені підібраним та систематизованим фактичним і статистичним матеріалом	4	
використання та опанування сучасної літератури, чинних нормативно-правових актів; правильність розрахунків, застосування методів статистичного аналізу тощо.	4	
Разом	30	

Рецензент _____ **Людмила ЗАКРЕНИЦЬКА**, к.філол.н., доцент
(підпис)

1 грудня 2023 р.

Протокол аналізу звіту подібності науковим керівником

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи:

Автор: Марина Дегтярьова

Співавтор:

Назва: Розвиток здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі

Науковий керівник:

Підрозділ: КНРА

Коефіцієнт подібності 1:6%

Коефіцієнт подібності 2:4%

Мікропробіли: 235

Заміна букв: 34

Інтервали: 0

Білі знаки: 0

Дата створення звіту: 2023-11-22 09:50:41.0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 32. ЗУ Про вищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Обґрунтування:

Дата

експерт

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ФАКУЛЬТЕТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

Форма навчання: заочна

Кафедра: іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ДО КОЛАБОРАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Виконала: студентка 2 курсу
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська))

**Марина
ДЕГТЯРЬОВА**

Керівник: **к.філол.н., доцент
Олеся ФЕДОРОВА**

Рецензент: **к.філол.н., доцент
Людмила ЗАКРЕНИЦЬКА**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО КОЛАБОРАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ	6
1.1. Ключові навички XXI століття	6
1.2. Колаборація як одне з наскрізних умінь НУШ	14
1.3. Формування здатності до колаборації в різних формах діяльності під час вивчення іноземної мови в старшій школі	19
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО КОЛАБОРАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ	29
2.1. Організація колаборативного навчання англійської мови в очному режимі	29
2.2. Розвиток здатності до колаборації в умовах дистанційного навчання англійської мови	44
2.3. Експериментальна перевірка ефективності шляхів та засобів формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старших класах ЗЗСО	51
2.4. Методичні рекомендації щодо оптимізації системи формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в закладах ЗЗСО	56
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

У контексті сучасної освітньої парадигми здатність до колаборації є одним із наскрізних умінь Нової української школи. Навчання у співпраці є саме тією формою взаємодії здобувачів освіти, яка спрямована на залучення всіх учасників освітнього процесу до активної пізнавальної діяльності та спільної праці, метою якої є прагнення до всіх поставлених цілей і досягнення позитивного результату. У процесі співробітництва учні не просто пасивно вивчають навчальний матеріал, а й беруть активну участь у різних видах діяльності, набувають нові знання та вміння, отримують сучасні навички.

Наукові розвідки та педагогічні праці відомих вчених і дослідників дають можливість простежити особливу увагу до поняття *колаборація* останнім часом. Результати досліджень особливостей формування в здобувачів освіти навичок співпраці можемо аналізувати в роботах Бабак Г. С., Краснової Н. В., Куліш І. М., Некоз І. В., Пристай Г. В. та інших науковців і методистів. Праці згаданих вчених демонструють актуальність проблеми розвитку колаборації як необхідної навички ХХІ століття в контексті вивчення іноземної мови. Однак, питання формування вмінь співпрацювати в різних формах діяльності на уроках англійської мови в старших класах у ЗЗСО не є висвітленим у наукових працях і розвідках, а отож, потребує детального дослідження.

Необхідність вивчення різних інструментів та методів з метою розвитку в здобувачів освіти навичок колаборації та відсутність системних праць про вивчення англійської мови в співпраці зумовлює **актуальність дослідження**.

Мета роботи полягає у визначенні ефективних шляхів та засобів формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі в закладах загальної середньої освіти.

Об'єктом дослідження є здатність до колаборації в системі навичок ХХІ століття та наскрізних умінь НУШ.

Предметом дослідження є шляхи та засоби формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі.

Визначена мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) схарактеризувати здатність до колаборації як одну із навичок XXI століття та наскрізних умінь НУШ;
- 2) окреслити особливості формування здатності до співпраці в різних формах навчальної діяльності;
- 3) описати шляхи та засоби формування здатності до колаборації в різних форматах навчання на уроках англійської мови в старшій школі;
- 4) здійснити експериментальну перевірку ефективності визначених шляхів та засобів розвитку здатності до співпраці під час вивчення іноземної мови в старшій школі;
- 5) запропонувати методичні рекомендації щодо оптимізації системи формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі на основі проведеного дослідження.

Задля реалізації зазначених завдань було використано широкий спектр **методів наукового дослідження**, серед яких найголовнішими є наступні:

- 1) *теоретичні: аналіз психолого-педагогічної і методичної вітчизняної та зарубіжної літератури*, що дав змогу визначити об'єкт, предмет та мету дослідження, сформулювати його завдання, охарактеризувати поняття здатності до колаборації, *аналіз, систематизація, класифікація, зіставлення, узагальнення даних*, основною метою яких є узагальнити погляди, міркування дослідників у контексті аналізованого проблемного питання, описати шляхи та засоби формування здатності до колаборації в різних форматах навчання на уроках англійської мови в старшій школі;
- 2) *емпіричні: методи педагогічного спостереження, узагальнення передового педагогічного досвіду, педагогічного експерименту, бесіди та метод підрахунку кількісних даних*, що дає змогу апробувати та перевірити ефективність шляхів та засобів розвитку здатності до співпраці на уроках англійської мови в старшій школі.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що результати праці поглиблюють вчення про особливості формування ключових навичок

XXI століття, зокрема здатності до колаборації в різних формах діяльності здобувачів освіти на уроках англійської мови в старших класах.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання запропонованих шляхів формування здатності до колаборації в системі іншомовної освіти ЗЗСО.

Апробація дослідження. Окремі аспекти роботи було апробовано на різних конференціях, а результати участі опубліковано в збірниках праць:

1. Дегтярєва М. О. Групова навчальна діяльність як один із шляхів формування здатності до колаборації здобувачів освіти на уроках англійської мови. *Мова і школа* : збір. наук. пр. здобув. освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Хмельницький, 2023. С. 66-68.
2. Дегтярєва М. О. Інтерактивне середовище навчання і співпраці на уроках англійської мови. *Сучасні проблеми філології та методології викладання в умовах євроінтеграції* : мат. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 11 травня 2023 року). Хмельницький, 2023. С. 43-48.
3. Дегтярєва М. О. Кейс-метод як технологія навчання у співпраці в контексті вивчення англійської мови. *Мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти* : мат. XI Міжнар. студент. інтернет-конф. (м. Кам'янець-Подільський, 3-7 квітня 2023 року). Кам'янець-Подільський, 2023. С. 230-233.
4. Дегтярєва М. О., Федорова О. В. Особливості використання методу навчання у співпраці на уроках англійської мови. *Актуальні питання сучасної педагогіки : творчість, майстерність, професіоналізм* : матер. IV Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 17 березня 2023 року). Кременчук, 2023. С. 56-60.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, що містять взаємопов'язані підрозділи, загальних висновків, списку використаних джерел (67 позицій) та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 73 сторінки, із них основна частина викладена на 61 сторінці, додатки охоплюють 4 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗДАТНОСТІ ДО КОЛАБОРАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

1.1. Ключові навички XXI століття.

Сучасний освітній процес має на меті формування всебічно розвиненої особистості та розвиток наскрізних умінь і навичок XXI століття. У центрі уваги перебуває компетентнісна освіта, яка спрямована переважно не на отримання знань, а на результат навчальної і виховної діяльності. Варто зазначити, що сьогодні відбувається процес відмови від директивних підходів, за яких вчитель є головною дійовою особою та головним джерелом знань для учнів, до конструктивістських, за яких учні самі здобувають інформацію з різних джерел і формують свої компетентності в процесі безпосередньої чи мережевої взаємодії з педагогами, однокласниками та іншими особами та інституціями [6, с. 13].

Докорінна зміна освітньої парадигми в контексті Нової української школи знаходить вираження крізь призму переходу від навчання в освітніх закладах до навчання упродовж життя. Крім того, відкритість, доступність, глобалізація інформаційного простору надають ряд різних можливостей для самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення. Головною метою освіти XXI століття є створення сприятливих умов для становлення й успішної реалізації кожного представника учнівського колективу, розвитку в учнів високих моральних якостей, життєвих цінностей з використанням компетентнісного підходу.

Компетентності становлять поєднання знань, умінь, навичок та ставлень. Серед визначених компонентів знання є первинними, вони складаються із концепцій, теорій, ідей, які можна отримати шляхом пізнання, спостереження. Уміння та навички є вторинними, під час їх опанування підвищується рівень знань, розширюється спектр можливостей їх застосування з метою досягнення результатів. Важливим є процес формування ставлення, що можна простежити крізь призму сприйняття знань, умінь, навичок та різних проблемних ситуацій.

Історія дослідження аналізованих питань є широкою та багатогранною, про що свідчать ґрунтовні педагогічні праці та наукові розвідки, авторами яких є Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. [6] та Ісаєва О. О. [17]. Специфіка розвитку в учнів важливих сучасних навичок представлена в статтях Мусурівської О. В. та Кінащук Я. В [30], а також Яреми О. П. [51].

Різноаспектні розвідки наукового та педагогічного спрямування дають підстави зробити висновок про те, що сучасний освітній простір повинен стати цікавим та інноваційним для всіх здобувачів освіти. Отож, варто здійснювати поступовий перехід від традиційних засобів, методів навчання і зосереджувати увагу на новітніх прийомах і технологіях.

Навички ХХІ століття становлять сукупність важливих для кожного представника сучасного глобалізованого інформаційного світу здібностей, які дозволяють ефективно та продуктивно взаємодіяти з іншими, реалізовувати творчий потенціал у власній діяльності. Варто зауважити, що всі навички поділяються на категорії: *Hard Skills* (тверді / професійні) та *Soft Skills* (гнучкі / соціально-комунікативні), які поєднують різноаспектні навички, що пов'язані та відіграють велику роль у житті й професійній діяльності.

Hard Skills поєднують знання, уміння та здібності, що представлені у вигляді фундаментальних професійних компетенцій, які становлять основу для розвитку додаткових умінь. *Soft Skills* є універсальними навичками за змістом, сутністю та застосуванням в освітній діяльності. У контексті Нової української школи важливо усвідомлювати функціональні можливості обох категорій навичок та впроваджувати їх до уроків різного спрямування.

Сучасні навички представлені вміннями володіти певними професійними знаннями й компетенціями. Навички можна умовно поділити на такі категорії:

- 1) цифрова грамотність (вміння шукати, досліджувати та аналізувати інформацію; знання інформаційно-комунікаційних технологій),
- 2) інноваційне мислення (логічне, образне, творче і критичне мислення, творчий потенціал, активність і креативність, самоорганізація та рефлексія),

3) ефективна комунікація (вміння організувати роботу в колективі, спільно виконувати запропоновані завдання та вирішувати проблеми, разом працювати на позитивний результат, спілкуватися в процесі діяльності),

4) висока продуктивність (розвиток мотивації та пізнавального інтересу, вміння планувати та використовувати різні навчальні матеріали).

Кожна із вище запропонованих навичок безпосередньо спрямована на реалізацію сучасної концепції Нової української школи, основою змісту якої є практична діяльність, а тому переважає діяльнісний компонент. Отож, модель навичок XXI століття, яка впроваджується у викладання іноземних мов, має на меті формування мультимодальної комунікативної компетенції [30, с. 67].

Сучасна освітня парадигма пропонує різні підходи до визначення навичок та ключових компетенцій, які має розвивати кожна людина. Загальновідомою та однією із найбільш поширених є модель «4К», яка була розроблена в межах проєкту “Partnership for 21st Century Learning” та підтверджена дослідженнями компанії American Management Association [51, с. 264]. У запропонованій моделі навичок XXI століття виокремлено 4 компетенції для здійснення ефективного навчального процесу (рис. 1.1). Отож, компонентами згаданої моделі є:

◆ communication (комунікація)

Зазначений елемент у системі передбачає розвиток вмінь логічно, критично й аргументовано висловлювати власні ідейні погляди, переконання, аналізувати міркування представників колективу, відстоювати власні позиції та інтереси, а також вмінь слухати та поважати думки оточуючих, підтримувати тему розмови.

◆ cooperation (кооперація, співпраця)

Здатність до колаборації в колективі є однією із найважливіших сьогодні в освітній парадигмі Нової української школи. Насамперед, вона передбачає формування вмінь організовувати та планувати власну діяльність та роботу всіх учасників колективу. Учні опановують навички об’єднання в команди з метою вирішення завдань, пошуку спільних рішень, розвивають вміння поважати різні світоглядні позиції. Безперечно, учасники колективу мають вміти розподіляти ролі в команді, що є ключем успіху до створення якісного освітнього продукту.

◆ creativity (креативність)

Сьогодні *креативність* є відносно новим поняттям у контексті освітньої парадигми ХХІ століття. Передусім, ця навичка передбачає формування вмінь генерувати цікаві, часом і нестандартні ідеї, а також висувати несподівані та творчі пропозиції. Важливою умовою до появи нових ідей є те, що вони повинні суттєво відрізнятись від наявних та відомих.

◆ critical thinking (критичне мислення)

Сучасна освіта розглядає навичку критичного мислення як одну з провідних у моделі навичок ХХІ століття «4К». Передумовами до розвитку цієї здатності є увага, спостережливість, логіка та розумові операції. Критичне мислення дає можливість сформувати власний світогляд, розширити кругозір. Зазначене наскрізне вміння НУШ вчить звертати увагу на різні точки зору, аналізувати їх, критично оцінювати, вирішувати ситуації, правильно застосовувати результати.

Логічне мислення доповнює завдання критичного мислення і є окремою навичкою ХХІ століття. Відомі дослідники у сфері педагогічних технологій Власій О. О. та Довгий О. Я. у науковій праці, присвяченій аналізу необхідності розвитку логічного мислення в умовах інформатизації освіти, виокремлюють ключові навички, які формує логічне мислення: комунікативні навички, навички роботи з інформацією та навички організації мислення [66, с. 94].

Варто підкреслити, що кожна із вище зауважених навичок є важливою, самостійною за своїм змістом та особливостями, однак вони взаємопов'язані між собою та взаємодоповнюють одна одну, формуючи цілісну модель. Ці ключові елементи нерозривно поєднані із навичками розвитку емоційного інтелекту, які допомагають усвідомлювати власні емоції, почуття, керувати ними, а також уникати стресових ситуацій і конфліктів.

Освітня парадигма ХХІ століття безпосередньо побудована на чотирьох критеріях, відповідно до яких сформульовано ключові завдання: *учитися знати, учитися діяти, учитися бути, учитися жити разом*. Усі елементи запропонував впроваджувати в навчальну діяльність Жак Делор у своїй науковій праці, присвяченій аналізу прихованих особливостей освітньої парадигми [6, с. 14].

Учитися знати є фундаментальним виміром, який має когнітивне спрямування. Найголовніші його завдання: надати здобувачам освіти базові навички (вміння читати, рахувати, писати), сформувати в них нове бачення та світогляд у контексті Нової української школи, здатність мислити критично та вирішувати проблеми, вміння зосереджувати увагу та розуміти різні думки.

Вторинним критерієм, який важливо розвивати в учнів, є *учитися діяти*. На цьому етапі кожен представник учнівського колективу застосовує теоретичні знання у практичному використанні, адаптується до різноманітних проблемних ситуацій. Отож, інструментальний вимір в освіті є важливим, оскільки знання і навички систематично потрібно вдосконалювати.

Індивідуальний вимір забезпечується через наступний критерій – *учитися бути*. Кожен здобувач освіти – це, передусім, неповторна особистість, яка має певні особливості, володіє різними можливостями й вміннями. Сьогодні освіта повинна бути спрямована на формування навичок XXI століття, які неодмінно будуть позитивно впливати на саморозвиток і самовдосконалення всіх учнів.

Останній елемент – *учитися жити разом* має соціальне спрямування. Передусім, вимір навчає поважати права та обов'язки, можливості кожного представника соціуму, ідеї та цінності. Зокрема, елемент *разом* вказує на формування здатності до колаборації, взаєморозуміння у процесі діяльності.

Кожен із проаналізованих вимірів складається із різноаспектних навичок, які формують нове бачення освітньої парадигми Нової української школи. Чотиривимірна модель навчального процесу визначає 12 ключових навичок:

- 1) когнітивний вимір: вирішення проблем, критичне мислення, творчість:
 - ◆ вирішення проблем – це здатність аналізувати проблемні питання, шукати шляхи їх вирішення, спостерігати та досліджувати складні аспекти певної ситуації, а також розробляти стратегії уникнення проблем;
 - ◆ критичне мислення – це вміння шукати, вивчати матеріали та синтезувати інформацію, відрізняючи правдиві факти й матеріали від недостовірних;
 - ◆ творчість – це здатність генерувати нові та оригінальні ідеї, шукати творчі підходи до вирішення проблем та впроваджувати інноваційні технології;

2) інструментальний вимір: кооперація, дискусія, прийняття рішень:

- ◆ кооперація – це вміння співпрацювати та організувати процес спільної діяльності задля вирішення проблемних питань чи досягнення мети;
- ◆ дискусія – це здатність обговорювати запропоновані учасниками команди різні ідейні погляди та переконання, аналізувати їх доцільність, згодом – знаходити спільне та вигідне положення для всіх представників колективу;
- ◆ прийняття рішень – це вміння обрати такий спосіб чи метод, який може вирішити проблемне питання та буде відповідати всім умовам і чинникам;

3) індивідуальний вимір: саморегуляція, комунікація, стійкість:

- ◆ саморегуляція – це здатність контролювати свою поведінку, дії та слова, емоції, що допомагає сприймати складні ситуації як виклики, які спільними зусиллями можна вирішити, а не як загрози, яких варто уникати;
- ◆ комунікація – це вміння здійснювати ефективний процес спілкування з іншими представниками колективу, чітко, аргументовано формулювати й висловлювати думки, зокрема і здійснювати чіткий обмін інформацією з використанням вербальних, невербальних засобів комунікації;
- ◆ стійкість – це здатність адаптуватися до різних умов середовища, успішно долати складні обставини, уникати стресів та формувати позитивне ставлення;

4) соціальний вимір: участь, повага, емпатія:

- ◆ участь – це вміння виявляти активність і логічне мислення в різних діях та життєвих ситуаціях;
- ◆ повага – це здатність приймати інші міркування, судження, оцінки, а також усвідомлювати рівність прав та обов'язків всіх людей;
- ◆ емпатія – це вміння розуміти інших та висловлювати співпереживання.

У контексті Нової української школи всі навички, якими має володіти кожен здобувач освіти та всі педагоги поділяються на певні блоки:

1) навчальні навички – передбачають опанування тих умінь, які дозволяють навчатися цікаво й ефективно, пізнавати, шукати та досліджувати:

- ◆ логічне, творче і критичне мислення – вміння міркувати нестандартно, шукати цікаві та інноваційні ідеї;

Критичне мислення є інструментом об'єктивного міркування і забезпечує формування вмінь роботи з інформацією. Ці навички систематизував Бенджамін Блум у таксономії навчальних цілей і результатів, запропонувавши такі категорії:

- 1) навички низького рівня: знання, розуміння та використання;
- 2) навички високого рівня: аналіз, синтез та оцінювання.

Також вчений запропонував використання системи запитань до операцій кожного рівня, що є одним із механізмів формування критичного мислення:

- ◆ запитання на знання – передбачають перевірку знань і тренування пам'яті;
- ◆ запитання на розуміння – ставляться для розкриття сутності та зв'язків;
- ◆ запитання на використання – забезпечують застосування набутих знань;
- ◆ запитання на аналіз – спрямовані на поділ інформації на складові, аналіз;
- ◆ запитання на синтез – пов'язані із творчим осмисленням фактів та ідей;
- ◆ запитання на оцінювання – передбачають оцінювання активної роботи.

Варто зауважити, що критичне мислення визнане однією із ключових навичок людини XXI століття, яке дозволяє ухвалювати рішення тільки на основі ретельно обміркованих та незалежних міркувань [66, с. 94]. Воно є однією з провідних сучасних технологій навчання, що ґрунтується на розвитку здатності до комунікації, самостійності у висловленні поглядів та прийнятті рішень.

- ◆ творчість і креативність – реалізація особистого творчого потенціалу крізь призму генерування нових і цікавих ідей, пошук оригінальних рішень;
 - ◆ саморозвиток і самонавчання – використання різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій, курсів, корисних джерел та ресурсів;
- 2) соціальні навички – спрямовані на процес соціалізації та адаптації до умов колективу та соціуму всіх представників учнівського колективу:
 - ◆ командна робота – спільна діяльність певних представників колективу, яка спрямована на досягнення певної мети та створення освітнього продукту;
 - ◆ комунікативність – засвоєння всіх необхідних знань, умінь та навичок для здійснення ефективного спілкування та обміну інформацією й досвідом;
 - ◆ емоційний інтелект – розвиток вмінь регулювати свій емоційний стан, керувати власними емоціями та почуттями, ставленнями;

- 3) особистісні навички – мають на меті розвиток всебічно розвинених учнів як особистостей із широким світоглядом та нестандартним мисленням:
- ◆ ініціативність – формування вмінь діяти самостійно, пропонувати нові ідеї та шляхи вирішення проблемних питань;
 - ◆ тайм-менеджмент – передбачає здатність логічно та правильно розподіляти свій час, зусилля, розподіляти роботу та керувати власними діями;
 - ◆ лідерські навички – забезпечують вміннями організувати колектив, ставати відповідальним за роботу команди, представлення освітніх результатів;
- 4) навички грамотності – забезпечують розуміння поняття *грамотність* у різних сферах діяльності особистості:
- ◆ медіаграмотність – формування вмінь шукати лише перевірену й достовірну інформацію, правильно її застосовувати у власній діяльності, розрізняти правду та фейки, використовувати широкий спектр різних ресурсів;
 - ◆ цифрова грамотність – розвиток вмінь використовувати різні інформаційно-комунікаційні технології й платформи для створення якісного контенту.

Цифрові навички набувають значення для налагодження комунікації, що передбачає спілкування у цифровому середовищі, обмін ресурсами, уміння зв'язуватися з іншими та співпрацювати за допомогою цифрових інструментів та ефективно взаємодіяти у соціальних мережах [20, с. 115].

- ◆ емоційна грамотність – вивчення особливостей керування власними діями, емоціями та висловленнями як по відношенню до себе, так і до інших, а також вміння розуміти та поважати емоції та почуття інших.

Усі вище зазначені та проаналізовані ключові навички XXI століття дають підстави зробити висновок про те, що сучасна освітня парадигма забезпечує різносторонній розвиток здобувачів освіти, надає їм безліч різних можливостей для здійснення самоосвіти, саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення. У сучасному освітньому просторі викладання англійської мови має відбуватися в якісно новому та інноваційному середовищі. Отож, завдання освіти сьогодні – не просто передати готові знання та уміння, а створити всі необхідні сприятливі умови для творчої реалізації, цілеспрямованого активного пошуку й досліджень.

1.2. Колаборація як одне з наскрізних умінь НУШ.

Необхідність створення інноваційного творчого навчального середовища є важливим завданням сучасної освітньої парадигми. Сьогодні відбувається переосмислення навчального процесу, що можна простежити крізь призму перепроєктування на розвиток навичок XXI століття: здатності до колаборації, ефективної комунікації, інноваційне вирішення проблемних ситуацій тощо.

Вміння співпрацювати з іншими представниками колективу є одним із наскрізних у контексті Нової української школи. Зазначену здатність варто починати формувати в здобувачів освіти ще з молодшого шкільного віку та забезпечити неперервність і систематичність цього процесу до кінця навчання. Метод навчання в співпраці є сьогодні загальновідомим та передбачає зміну методології, підходів до освіти та застосування диференційованого навчання.

Питання необхідності формування здатності до колаборації детально вивчається вченими, методистами. Результати пошуків представлені в працях Бабак Г. С., Краснової Н. В. [1], Пристай Г. В. [39], [40]. *Співпраця* як ключове поняття перебуває у центрі уваги таких вчених, як Голуб І. М. [8] та Куліш І. М., Некоз І. В. [24]. Усі наукові розвідки є свідченням тривалої історії вивчення питання і необхідності розуміння особливостей колаборативного навчання.

Етимологія поняття *колаборація* бере витоки з англійської, французької та латинської мов. Перші примітивні згадки про термін *співпраця* датуються XIX століттям. Тоді це поняття всі представники соціуму розуміли як – дії разом, що об'єднані працею [24, с. 409]. Згодом, воно стало поширюватися на різні сфери діяльності, зокрема й знайшло власне застосування в освіті. Сьогодні співпраця – це спільна діяльність з іншими учасниками команди.

Колаборація як наскрізне вміння сучасної освітньої парадигми становить колективну пізнавальну діяльність. Співпраця є дійсно важливим інструментом розвитку логічного, образного й критичного мислення, творчого потенціалу здобувачів освіти. Під час взаємодії з іншими, учні проходять складний процес формування та становлення як особистостей, отримують нові знання, вміння та навички, необхідний життєвий досвід, а також можливості для спілкування.

Безперечно, процес розвитку в здобувачів освіти здатності до колаборації є складним та багатогранним і потребує детальної попередньої підготовки й організації. За таких умов, вчитель стає організатором освітнього процесу – допомагає в плануванні навчальної діяльності, зокрема і в створенні цікавого та сприятливого для саморозвитку й самореалізації середовища.

У контексті Нової української школи педагог повинен також володіти необхідними компетентностями, зокрема бути: новатором (використовувати інноваційні методи, технології, сучасні підходи), ментором (ділитися власними знаннями, вміннями, навичками, досвідом), коучем та порадиником (допомагати організовувати спільну діяльність, систематично давати поради для покращення роботи), тьютором (формуванню всебічно розвинені особистості з урахуванням особливостей учнів), фасилітатором (забезпечувати комунікацію в учнівському колективі, спрямовувати всі зусилля на те, щоб допомогти учням порозумітися), експериментатором (бути творчим, креативним, створювати освітні розробки, використовувати підходи та методи, які є відносно новими в науці та педагогіці).

Метод навчання в співпраці дає можливість переосмислити ролі здобувачів освіти в процесі активної спільної діяльності. Як результат, вони отримують не просто готові знання від вчителя, інформаційних джерел чи додаткових ресурсів, а здійснюють активний пошук, дослідження, у ході якого пізнають невідоме, діляться досвідом, опановують нові вміння та навички, які й надалі розвивають.

Спільне навчання – це сучасний підхід до організації занять з метою набуття як академічних знань, так і соціального досвіду. Учні працюють в групах, щоб виконати спільне практичне завдання задля досягнення певних цілей [39, с. 138]. Технологія співпраці є ефективною в освітній парадигмі сьогодні, однак потребує вирішення ряду протиріч. Насамперед, виникає потреба в переході від традиційних моделей навчання до новітніх, інтерактивних, у центрі уваги яких є особистість. Недостатня методична розробка можливостей співпраці є також викликом сьогодення. З метою вирішення цієї проблеми педагоги та методисти систематично працюють над створенням якісних нових освітніх продуктів, ідей щодо вдосконалення навчального процесу, новітніх методів і прийомів.

Метод навчання в співпраці є ефективним для використання, оскільки створює сприятливі умови для вивчення мови та обміну досвідом. Технологія колаборації ґрунтується на принципах цілісності процесу діяльності:

- позитивне налаштування, мотивація та пізнавальний інтерес до діяльності;
- відповідальність за дії кожного учасника команди та за результати роботи;
- гуманістична й позитивна модель спілкування, взаємовідносин у колективі;
- повага до ідейних поглядів та переконань, висловлених міркувань іншими;
- виявлення ініціативи, активності, творчості й креативу, самостійності;
- використання інтерактивних методів, інноваційних прийомів у навчанні.

Дотримання всіх вище зазначених принципів є важливим для здійснення ефективного процесу співпраці між представниками учнівського колективу на уроці. Зокрема, варто пам'ятати й про критерії, на які повинен зважати кожен педагог під час планування та організації навчальної співпраці між учнями:

- 1) процес об'єднання здобувачів освіти в групи здійснюється з урахуванням психологічної структури, вікових та індивідуальних особливостей учнів, зокрема й рівнів знань (у кожній команді є сильні та слабкі учні);
- 2) у межах сформованих груп обов'язково має відбуватися розподіл ролей;
- 3) передумовою до формування команд та початку навчальної діяльності є створення загальноприйнятих правил роботи та критеріїв її оцінювання;
- 4) вибір теми та мети спільної діяльності здобувачів освіти має ґрунтуватися на знаннях, вміннях та навчальних можливостях учнів;
- 5) спільне навчання має ефективний вплив та позитивні результати за умови встановлення чіткої мети та наполегливих зусиль учасників колективу;
- 6) у процесі діяльності педагог повинен здійснювати систематичну перевірку кооперативного навчання учнів, надавати поради щодо можливих шляхів її вдосконалення та здійснювати оцінювання на різних етапах роботи;
- 7) ефективне завершення командної роботи має відбуватися з використанням різних інноваційних прийомів рефлексії, що забезпечить процес розуміння складних моментів роботи, успішних процесів та висновку щодо співпраці.

Метод навчання в співпраці має чимало переваг, які варто взяти до уваги педагогам, які спрямовують зусилля на створення позитивної, цікавої й творчої атмосфери взаємонавчання на уроках англійської мови. Передусім, технологія забезпечує процес підвищення рівня мотивації та пізнавального інтересу до вивчення мови, обмін досвідом, знаннями, вміннями та важливими навичками. Зокрема, в процесі спільної діяльності учнівський колектив стає організованим та цілеспрямованим, відповідальним за роботу кожного представника команди, що має значний вплив на підсумкові результати діяльності та освітні продукти.

Серед переваг навчання у співпраці варто виділити й розвиток здатності мислити логічно, творчо, критично, шукати, аналізувати інформацію, генерувати ідеї, вдосконалення навичок соціального та комунікативного спрямування. Крім того, метод колаборації навчає чітко встановлювати мету та завдання власної діяльності та робити всі можливі кроки заради її досягнення. З огляду на цей факт, учні оволодівають навичками ініціативності, грамотності та гнучкості.

Відома дослідниця у сфері педагогіки Пристай Г. В. у науковій розвідці пропонує виокремлювати 4 основні типи взаємозалежності учасників спільного навчання, які представлені у вигляді формул: *студент ↔ студент*, *студент ↔ викладач*, *студент ↔ предмет навчання*, *вчитель ↔ вчитель* [40, с. 103-104].

Співпраця за типом *студент ↔ студент*. Зазначена взаємодія є однією з найпоширеніших у контексті сучасної освітньої парадигми Нової української школи. Навчання здійснюється на засадах поваги й довіри, доброзичливості та взаєморозуміння. Навчаючись у невеликих групах, здобувачі освіти прагнуть до мети, покращують навчальні можливості, формують навички самоконтролю.

Співпраця за формулою *студент ↔ викладач*. Насамперед, вона має на меті встановлення сприятливого соціально-педагогічного клімату між сторонами освітнього процесу з метою оптимістичного налаштування на роботу. Варто підкреслити, що в умовах діалогу та співпраці ефективність навчального процесу значно підвищується, що можна простежити з огляду на позитивні результати діяльності та бажання здобувачів освіти до пізнання.

Співпраця в рамках *студент ↔ предмет навчання*. Безперечно, здобувач освіти, який не має бажання, мотивації та пізнавального інтересу до вивчення нового, не зможе досягнути гарних результатів та стати успішним у сфері майбутньої діяльності. В умовах доступності до різних інформаційних ресурсів існує безліч можливостей для навчання. Широкий кругозір і володіння знаннями, різними вміннями та необхідними в XXI столітті навичками є саме тими критеріями, які дають можливість здійснювати практичну діяльність.

Співпраця в контексті *вчитель ↔ вчитель*. Безсумнівно, робота учнів прямо чи опосередковано залежить від ролі педагога. Якщо вчитель постійно прагне до вдосконалення своїх знань, бере участь у програмах обміну, курсах підвищення кваліфікації, обговореннях, то здобувачі освіти зможуть дізнатися набагато більше нової та цікавої інформації. Яскравий приклад педагога для здобувачів освіти – запорука успіху учнів у навчальній діяльності.

Аналіз освітнього середовища та особливостей розвитку ключових умінь та навичок стає підстави зробити висновок, що в XXI столітті навчальний процес повинен мати переважно проблемно-дослідницьке спрямування, з активним залученням здобувачів освіти до пізнання, планування та організації власної роботи та діяльності в колективі. Технологія колаборації на уроках англійської мови має позитивний вплив на процес засвоєння здобувачами освіти нового навчального матеріалу, повторення вивченої інформації та систематизації й узагальнення практичного досвіду.

Успішна співпраця можлива, коли представники колективу оптимістично налаштовані на взаємодію, мають спільну мету та впевнено крокують до її досягнення, вміють розуміти ідейні погляди та переконання, висловлені іншими учасниками команди, розглядати як повноцінні міркування. Важливо й також формувати здатність до прийняття критики, негативних оцінок, помилок, які можуть бути лише тимчасовими поразками. Отже, співпраця – це вміння слухати інших, поважати, пропонувати нові, нестандартні ідеї й шляхи до вирішення проблем, що є необхідним у контексті сучасного освітнього середовища.

1.3. Формування здатності до колаборації в різних формах діяльності під час вивчення іноземної мови в старшій школі.

Сучасна освітня парадигма передбачає зміну уявлень про особливості стосунків між педагогами та здобувачами освіти, які знаходять відображення крізь призму утвердження довіри, поваги один до одного, співробітництва та співтворчості. Сьогодні головна мета вчителя – створити доброзичливу, цікаву атмосферу для опанування нових знань, умінь та навичок, отримання досвіду, надати кожному представнику колективу можливість вільно висловлювати власні ідейні погляди та переконання без оцінних суджень, генерувати різні шляхи вирішення запропонованих завдань, а також давати право на помилки. Усі ці завдання можуть бути реалізовані за допомогою різних організаційних форм діяльності учнівського колективу.

Першоджерела з педагогіки свідчать про те, що в ХХ столітті існували три форми навчально-пізнавальної діяльності учнів: фронтальна, групова та індивідуальна. Однак, окремі дослідники у сфері дидактики зауважили певні думки щодо недостатнього впровадження до освітнього процесу колективної форми навчальної діяльності, що й стало проблемним питанням досліджень у подальших наукових розвідках. Необхідність впровадження вказаної форми роботи обґрунтована такими вченими як, Білоусова Л. І. та Пономарева Н. С. [4], Дементьєва Є. А. [13] та іншими педагогами й методистами.

Отож, сьогодні урок характеризується такими організаційними формами: колективною, груповою, парною та індивідуальною, кожна з яких має певні переваги і надає різноаспектні можливості для розвитку здібностей здобувачів освіти й формування в них здатності до колаборації.

Колективна навчальна діяльність є дидактичною одиницею, самостійною організаційною формою пізнавального процесу. Робота в колективі поєднує фронтальну, групову, індивідуальну форми. Вона спрямована на формування в учнів комунікативних умінь, навичок співпраці, логічного та критичного мислення, розвиток здатності до планування, контролю та оцінки.

Технологія колективної діяльності має характерні ознаки. Передусім, вона передбачає об'єднання в групи учасників різних навчальних рівнів та особистих можливостей. Представники учнівського колективу вивчають різні теми, досягають поставлених мети і завдань з використанням різних засобів пізнання в процесі взаємодії з учасниками групи, вчителями. Організувати сприятливе та позитивне середовище для колективного навчання допомагають інтерактивні та інформаційні технології різного спрямування, під час роботи з якими здобувачі освіти є залученими до активної діяльності та виконують усі подані завдання.

Колективна діяльність відіграє важливу роль у формуванні в здобувачів освіти таких ключових навичок, як вміння слухати один одного, чітко, лаконічно та аргументовано висловлювати власні міркування, шукати та аналізувати інформацію, класифікувати, синтезувати навчальний матеріал, дотримуватися інструкцій та правил спільного навчання, приймати рішення. Така організаційна форма може використовуватися задля досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань [13, с. 145].

Отже, організація колективної співпраці сприяє формуванню колективної комунікативності, передбачає реалізацію установки на колективну творчість, активну участь кожного представника групи у розв'язуванні проблемного завдання, вибір кожним учнем власної стратегії. Особливості колективного розв'язування навчального завдання залежать від того, якою є взаємодія учнів. Тип взаємодії зумовлюється поєднанням індивідуальних дій учасників, їх індивідуальних внесків у загальне вирішення проблеми або тим, як конкретно поєднуються частини загального завдання, що вирішуються партнерами. Особливість цього виду роботи полягає у досягненні колективного об'єднання у процесі роботи при збереженні індивідуальності кожного учасника [4, с. 17].

У контексті Нової української школи все частіше використовується метод спільного навчання. Саме колективна праця і співтворчість за умов правильної організації дають можливість кожному учаснику колективу реалізувати свої ідеї, прагнення, творчі нахили, а також відкрити нові здібності й навички.

Можливості використання методу групового навчання висвітлені в різних наукових працях відомих вчених та педагогів, серед яких Дейниченко Г. В., Кабанська О. С., Табачник Ю. Д. [12], Мосьпан Н. В. [29]. Методичні аспекти організації групової роботи учнів у класі, поради щодо шляхів вдосконалення спільного навчання запропонувала Сіданіч І. Л. [42]. Особливості впровадження групових технологій досліджували: Баташева М. І. та Яковлева В. А. [2], Матюха Г. В. та Салло О. Ю. [28]. Цінним джерелом для вивчення групової форми роботи, труднощів та ризиків її використання в контексті вивчення іноземних мов є праця Федорової О. В., Бабічевої М. Г. та Степенко О. Г. [46].

Аналіз вище вказаних наукових розвідок дає підстави зробити висновок про те, що дотепер немає чіткого розуміння та єдиного визначення поняття *групова робота*. Варто зауважити, що вказана технологія є різноаспектною дидактичною одиницею, оскільки становить: організаційну форму навчання, вид діяльності, нову форму співпраці учнівського колективу, умову формування навчальної діяльності тощо. Серед провідних функцій групової діяльності варто виділити наступні: організаційна, мотиваційна, навчальна, розвивальна та виховна.

Отож, групові технології навчальної діяльності – це особлива форма організації взаємодії учасників учнівського колективу, які об'єднані загальною навчальною метою в опосередкованому керівництві педагогом та співпраці із здобувачами освіти та докладають чимало зусиль задля вирішення завдань, дослідження проблемних питань і створення освітніх продуктів.

Важливою є роль педагога під час групового навчання. Вчитель є не прямо включеним у процес, а керує діяльністю опосередковано через завдання. Тому, педагог втручається в роботу здобувачів освіти лише за тих умов, коли є запитання, потреба в практичній пораді. Однак, варто пам'ятати, що недоцільно:

- ◆ брати всі ролі, обов'язки на себе, обмежуючи при цьому можливості учнів;
- ◆ приділяти увагу лише окремій групі чи певним учням, допомагати їм;
- ◆ виправляти постійно помилки, не надаючи пояснень щодо їх виникнення;
- ◆ критикувати позиції здобувачів освіти, надаючи власні оцінні судження;
- ◆ нав'язувати власні ідеї чи поради іншим, не приймати інші варіанти.

Групові технології є різновидом колективної форми навчання. Вони є ефективними для організації комунікативного процесу. Важливим є процес формування груп, який відбувається з урахуванням ряду показників і критеріїв:

- 1) навчальні рівні та можливості (високий, достатній, середній, початковий);
- 2) пізнавальні інтереси та рівень мотивації (високі, середні, низькі, відсутні);
- 3) інтерес до вивчення дисципліни (високий, середній, низький, відсутній);
- 4) вікові та індивідуальні особливості учнів, різні здатності до сприйняття.

Робота в групах може бути успішною лише за тієї умови, коли здобувачі освіти володіють принаймні найпростішими вміннями самостійної роботи. Насамперед, основними є навички роботи з навчальними картками, схемами, таблицями та інструкціями, додатковими інформаційними джерелами.

Усі представники учнівського колективу мають пройти три основні рівні самостійної діяльності: копіювальний, репродуктивний та продуктивний. На першому копіювальному рівні відбувається розпізнавання об'єктів та явищ шляхом порівняння з відомим зразком, за яким учні навчаються. На другому репродуктивному рівні діяльність учнів пов'язана з відтворенням інформації про різні властивості навчального об'єкта, узагальнюються прийоми і методи пізнавальної діяльності. Врешті, на рівні продуктивної діяльності відбувається самостійне застосування набутих знань для вирішення завдань, які виходять за межі відомого зразка [5, с. 136]. Тільки після успішного проходження всіх рівнів самостійної діяльності учні стають готовими до взаємодії в груповій діяльності.

Групова навчальна діяльність школярів на уроках іноземної мови не має суттєвих обмежень і може бути впроваджена до навчального процесу на будь-якому етапі реалізації дидактичної мети. Однак, найбільше можливостей роботи відкриваються учням на останньому етапі узагальнення вивченого матеріалу.

Процес підготовки, організації та планування роботи в групах потребує додаткових витрат часу й великих зусиль від обох сторін освітнього процесу, проте високі й позитивні результати є яскравим свідченням ефективності такої організаційної форми роботи.

Використання технології групової діяльності на уроках англійської мови має безліч переваг, серед яких варто виділити:

- ◆ здобувачі освіти стають суб'єктами освітнього процесу, ставлять чітку мету, завдання, шукають шляхи досягнення, отримують нові знання і навички;
- ◆ учасники колективу формують здатність до колаборації, яка спрямована на розвиток умінь співпрацювати в різних організаційних формах діяльності;
- ◆ високі результати навчальної діяльності учнів, підвищення рівня мотивації та пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови;
- ◆ можливість генерувати нові ідеї, пропозиції, варіанти вирішення завдань;
- ◆ збагачення власного досвіду за допомогою різних інформаційних джерел;
- ◆ формування всебічно розвинених особистостей учнів, мотивів, життєвих цілей і потреб з гуманістичним змістом;
- ◆ можливість виконання більшого обсягу роботи за той самий проміжок часу;
- ◆ розвиток у здобувачів освіти навичок рефлексії й самоконтролю за роботою;
- ◆ підвищення рівня активності учасників учнівського колективу.

У процесі використання групових навчальних технологій *сильні учні* допомагають іншим засвоювати навчальний матеріал, при цьому повторюють, узагальнюють власні знання, перевіряють вміння й навички; *середні учні* з'ясовують незрозумілі для себе запитання, отримують новий досвід; *слабкі учні* шукають та пізнають нову інформацію, досліджують спільно з іншими.

Зазначені переваги роботи в групах дають підстави простежити той факт, що така форма навчання покликана розв'язувати три освітні задачі: конкретно-пізнавальну, комунікативно-розвивальну, соціально-орієнтаційну [2, с. 3].

Технологія групової діяльності також має певні ризики й труднощі в організації та плануванні, а отож, варто звертати на них особливу увагу:

- 1) затрати на організацію – будь-яка діяльність потребує значних зусиль та великої кількості часу на підготовку й організацію.

Насамперед, діяльність учнівського колективу залежить від успішного планування роботи педагогом. Варто підкреслити, що не потрібно намагатися встигнути реалізувати всі плани, побажання за урок чи певний проміжок часу.

Загальновідомим є *метод черепашки*, згідно з яким найкраще виділяти по 15 хвилин на день для засвоєння певної інноваційної технології, новітньої методики. Надмірне використання інтерактивних методів чи інформаційно-комунікаційних технологій, багато матеріалу теж породжують нові проблеми.

Варто також пам'ятати, що групові технології не завжди є ефективними для використання на уроках англійської мови. Наприклад, у тих випадках, коли вчителю потрібно перевірити знання з теми чи навчального розділу в кожного індивідуально. Зокрема й тоді, коли учні вивчають новий лексичний і граматичний матеріал, складні конструкції, що потребує максимальної уваги.

2) поведінка в колективі та організація учнів – один із найпоширеніших ризиків групової роботи, що може мати негативний вплив на діяльність.

Часто школярі сприймають групову роботу як звичайну гру або розвагу, тому виникає ризик погіршення поведінки учнів і, як результат, підвищення рівня галасу. Отож, педагог має чітко пояснити учасникам групи: ціль, правила роботи та особливості оцінювання здобувачів освіти.

3) поділ учнів на групи – процес може відбуватися з урахуванням побажань учнів або ж виключно за ініціативою педагога.

Якщо учасники учнівського колективу будуть самостійно об'єднуватися в групи, то можуть виникнути проблеми із дисципліною та самоорганізацією. Перевагою такого поділу є позитивне ставлення здобувачів освіти один до одного в межах команди та спільне прагнення до досягнення поставленої мети. Однак, ризиком є те, що учні можуть відволікатися на особисте спілкування.

Труднощі виникають і тоді, коли учні високого рівня становлять одну команду, а інша група складається з учасників низького або середнього рівнів. Перевагою такого поділу є те, що кожен із здобувачів освіти може реалізувати свій творчий потенціал, продемонструвати власні знання, уміння, навички. Зокрема, школярі можуть працювати в оптимальному для них темпі. Недолік можна простежити через зниження рівня можливостей отримання нових знань, обміну досвідом. У такому поділі простежуємо зниження рівня можливостей реалізації власної інтелектуальної спроможності та творчого потенціалу.

4) відсутність мотивації та пізнавального інтересу – здобувачі освіти часто не зацікавлені в спільній діяльності через недостатню кількість додаткових або наочних матеріалів, цікавих джерел або ресурсів.

Сьогодні існує широкий спектр різноманітних інноваційних технологій, інтерактивних методів та новітніх прийомів, мета яких – підвищити рівень активності учасників колективу та сформувані в них прагнення до пізнання. В епоху інформаційно-комунікаційних технологій важливо використовувати новітні платформи, які спрямовані на створення середовища співпраці.

5) об'єктивність в оцінюванні – відсутність факторів, які можуть здійснювати негативний вплив та змінювати думку щодо оцінювання певних учнів.

Варто зауважити, що перед початком роботи здобувачі освіти мають бути проінформовані щодо критеріїв оцінювання діяльності, які повинні бути справедливими та зрозумілими. Прозорість та об'єктивність в оцінюванні – це важливий критерій успішного співробітництва учнів та педагогів.

Усі вище зазначені ризики групової діяльності учнівського колективу можуть бути усунені, найголовніше – вчасно їм запобігти та звернути увагу на всі особливості. Організаційні, мотиваційні, інтелектуальні ризики в навчанні іноземних мов безпосередньо пов'язані із кількісним та якісним складом учасників, тому педагог повинен володіти різноманітними підходами до групування студентів, знаннями і вміннями про оптимальні шляхи та способи об'єднання студентів у міні-групи [46, с. 189].

Навчальна діяльність учнів з використанням групових технологій може бути реалізована в різних формах. Загальновідомою є наступна класифікація:

- 1) за формою організації роботи: індивідуально-групова діяльність, парно-групова діяльність, фронтально-групова діяльність та групова діяльність;
- 2) за характером зв'язку між підгрупами у виконанні навчальних завдань:
 - кооперативно-паралельна – групи одночасно виконують завдання, які в сукупності приводять до досягнення спільного результату;
 - кооперативно-послідовна – групи послідовно виконують завдання, які в сукупності приводять до досягнення спільного результату;

- змагально-паралельна – групи одночасно виконують однакові або ж різні завдання, після чого змагаються у досягненні певного результату за чіткими встановленими критеріями;
 - змагально-послідовна – групи послідовно виконують однакові або ж різні завдання, після чого змагаються у досягненні певного результату за чіткими встановленими критеріями;
- 3) за тривалістю реалізації:
- локалізована діяльність – відбувається в межах одного навчального заняття;
 - пролонгована діяльність – відбувається протягом декількох навчальних занять [2, с. 4].

Усі вище зазначені форми групової діяльності здобувачів освіти можуть бути запроваджені до уроків іноземних мов, оскільки вони спрямовані на організацію навчальної роботи учнів. Провідними організаційними формами роботи в контексті групових технологій є: бригадна, ланкова та парна.

Бригадна форма співробітництва здобувачів освіти передбачає створення тимчасових груп – по 5-8 учасників у кожній, які виконують певні завдання. Бригадна форма діяльності учнів знаходить свою реалізацію у двох видах:

- 1) кооперативно-груповій (групи працюють над певними завданнями, після чого – презентують результати в колективі та формують висновки);
- 2) диференційовано-груповій (відбувається процес розподілу завдань між учнями відповідно до їхніх навчальних рівнів і можливостей).

Ланкова форма має на меті організацію навчальної діяльності постійних груп здобувачів освіти шляхом включення в колективну роботу. Оптимальний час праці за цією формою становить: 5-7 хвилин – для початкової школи, 10-15 хвилин – для середньої школи та 15-20 хвилин – для старшої школи.

Парна форма діяльності учасників учнівського колективу передбачає взаємонавчання, взаємоконтроль і взаємооцінювання. Така діяльність учасників колективу може бути запроваджена на будь-якому етапі та задля досягнення різних дидактичних цілей. Водночас парну форму діяльності використовують на етапі обговорення прослуханого, прочитаного або ж просто нового й цікавого.

Ефективним є процес об'єднання в пари учнів з різними навчальними можливостями, що дозволить здійснювати ефективний обмін знаннями та вміннями, навичками, а також досвідом.

Відомий вчений та педагог Виготський Л. С. зауважував, що в співпраці можна зробити набагато більше, ніж самотійно. Це міркування є свідченням переваги колективних форм діяльності над індивідуальними, оскільки спільна праця надає безліч можливостей для особистої творчої самореалізації.

Аналіз різних організаційних форм діяльності здобувачів освіти дає підстави простежити їх ефективність та необхідність впровадження в процес вивчення іноземних мов. Кожна із згаданих форм співпраці учнів має власні особливості, однак варто виділити спільні основні принципи колаборації:

- 1) запровадження будь-якої форми роботи потребує детального вивчення та ознайомлення учнів з усіма можливостями та правилами праці;
- 2) робота в колективі повинна щоразу набувати нового характеру, надавати здобувачам освіти нові способи та засоби мислєдіяльності;
- 3) процес формування груп має відбуватися систематично, оскільки учні повинні набувати досвіду співпраці з різними партнерами;
- 4) спільній роботі учасників колективу варто приділяти певний проміжок часу, не можна цілий урок працювати виключно в групах чи парах;
- 5) процес оцінювання повинен здійснюватися прозоро та об'єктивно.

Формування здатності до колаборації в здобувачів освіти є однією із ключових навичок сьогодення. Зазначене наскрізне вміння реалізовує основну мету сучасної освітньої парадигми – навчання впродовж життя. Під час співпраці з іншими учні опановують різні наскрізні вміння XXI століття. Насамперед, вони мають ставати єдиною командою, яка буде прагнути реалізувати запропоновані завдання, освітню мету, а також виконувати нові й цікаві завдання, інтерактивні вправи, створювати якісні освітні продукти діяльності.

Висновки до розділу 1

Аналіз найважливіших умінь та навичок XXI століття дає підстави дійти висновку про те, що освітній процес в умовах сьогодення має на меті розвиток всебічно розвинених особистостей здобувачів освіти, які будуть прагнути до пошуків та пізнання, вивчення й дослідження. Сучасний навчальний процес передбачає формування в учнів однієї з наскрізних навичок – здатності до колаборації, яка надважливим умінням у контексті вивчення іноземних мов.

Створення сприятливого, позитивного середовища для колективної праці й співтворчості є одним із провідних завдань сучасної освітньої парадигми. У контексті Нової української школи простежується тенденція високого рівня використання різноманітних організаційних форм діяльності учнів з огляду на перепроєктування освіти на особистісно-орієнтоване навчання, зокрема й застосування компетентнісного підходу до навчання всіх здобувачів освіти.

В умовах викликів сьогодення співпраця є важливим наскрізним умінням, яке потрібно систематично розвивати в представників учнівського колективу. Колективні технології надають можливість вирішувати важливі дидактичні проблеми, а також спонукають учнів діяти, шукати, пізнавати, досліджувати, аналізувати, а не просто презентують готові знання. Колаборативне навчання дозволяє учасникам пізнавального процесу формувати організаційні, лідерські та комунікативні навички. Також учні розвивають такі вміння, як сміливість, впевненість та відповідальність, вони навчаються бути готовими до складних завдань, проблемних ситуацій, які становлять когнітивний вимір освіти.

Отже, застосування різноманітних організаційних форм роботи учнів на уроках англійської мови дає можливість сформувати пізнавальну активність, мотивацію в учасників колективу, раціонально розподілити час на вивчення та повторення вже відомого навчального матеріалу. Роль колективної праці та співробітництва можна простежити і через залучення школярів до виконання завдань, проєктних робіт, створення власних освітніх продуктів діяльності, у процесі чого учні будуть розвивати важливі життєві навички, ініціативність, підприємливість, самостійність, культуру мовлення та ведення діалогу.

РОЗДІЛ 2.

ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО КОЛАБОРАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

2.1. Організація колаборативного навчання англійської мови в очному режимі.

Провідна мета сучасної освітньої парадигми полягає в забезпеченні учнів різноаспектними можливостями для отримання і поглиблення знань, корисних умінь, ключових навичок та життєвого досвіду. У контексті Нової української школи зазначене завдання реалізується крізь призму повного переходу від традиційного до продуктивного навчання, за якого практичні методи значно переважають над теоретичними, а освітнє середовище передбачає високий та якісний рівень співпраці між усіма учасниками навчального процесу. Сьогодні система організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти побудована за принципом максимально активного включення учнів у роботу на уроках.

Освітній процес в умовах сьогодення відбувається за різними форматами: офлайн-навчання (процес отримання нових знань відбувається безпосередньо в приміщенні закладу освіти), онлайн-навчання (співпраця між здобувачами освіти та педагогами забезпечується технологіями дистанційного навчання) та змішаний формат роботи (поєднання двох вище зазначених режимів взаємодії в межах учнівського та педагогічного колективів). Протягом останніх років серед вчених та методистів поява нових форматів освітньої співпраці стала об'єктом дискусії щодо переваг та недоліків, можливостей кожного із них.

Цікаве навчальне середовище для ефективної і продуктивної праці можна створити з використанням усіх режимів взаємодії, однак варто пам'ятати про необхідність впровадження до освітнього процесу різних сучасних прийомів, інноваційних та інтерактивних дидактичних методів. Навчальні технології є основним інструментом освітнього процесу. Безперечно, їхня мета полягає в створенні сприятливої атмосфери для співпраці учнів та педагогів упродовж навчальних занять, а також розвитку творчих здібностей у здобувачів освіти.

Навчання іноземної мови повинне мати інноваційне спрямування, тобто бути орієнтоване на взаємодію учасників освітнього процесу, яка сприятиме формуванню соціально-адаптаційних можливостей, умінь шукати, пізнавати, аналізувати, навичок творчого, логічного, критичного мислення. Інноваційна освітня діяльність є пріоритетною в концепції Нової української школи. Її можна охарактеризувати такими критеріями: систематичність і послідовність, реальність, спрямованість на колаборацію між здобувачами освіти, науковість та об'єктивність. Педагогічні інновації на уроках іноземної мови знаходять відображення в різних методах, організаційних формах діяльності (рис. 2.1).

У центрі уваги сучасної освітньої парадигми перебувають технології особистісно-орієнтованого навчання, які є основними і фундаментальними у процесі організації та проведення навчального заняття. Безумовно, неможливо здійснювати співпрацю між здобувачами освіти, якщо кожен із них не відчуває власну інтелектуальну спроможність та можливість реалізувати себе в різних видах діяльності, досягнути поставленої мети. Отож, особистісно-орієнтоване навчання є підґрунтям до формування середовища колаборативного навчання серед учасників освітнього процесу. Тільки тоді, коли учні будуть володіти найпростішими знаннями та користуватися навчальним матеріалом, процес співпраці в різних організаційних формах буде ефективним.

Пізнавальна активність здобувачів освіти як основний мотив до вивчення англійської мови формується також з використанням технологій проблемного навчання. Безсумнівно, кожна навчальна тема породжує проблемні ситуації та нові проблемні завдання. З метою їх вирішення учні співпрацюють в різних колективних формах діяльності і презентують результати власних досліджень.

Проблемні ситуації можуть виникати на різних етапах уроку, зокрема і ставати темою навчального заняття. Варто зауважити, що вони спрямовані на вирішення непорозумінь та спільні пошуки шляхів досягнення єдиних рішень. Застосування технологій проблемного навчання можливе також за умов, коли навчальна тема є широкою й багатогранною, а учасники освітнього процесу повинні опрацювати додаткові джерела для кращого розуміння теми.

Проблемні ситуації можуть бути короткочасними (використовуються для активізації уваги, критичного мислення та пам'яті) і довготривалими (одна проблемна ситуація може стати причиною для виникнення інших). Спосіб подачі інформації, оформлення результатів роботи є ключовими критеріями, які визначають види проблемних ситуацій: текстові (представлені у вигляді графічних схем, таблиць, малюнків) або безтекстові (створюються усно, через матеріалізовану ситуацію – демонстрацію за допомогою явища) [24, с. 96].

Зазначена технологія під час проведення уроків англійської мови має поєднувати 4 компоненти: об'єкт та суб'єкт проблеми, мислительна взаємодія, особливості взаємодії. Велика увага при впровадженні проблемного навчання приділяється безпосередньо колаборації між учасниками освітнього процесу. Використання різних організаційних форм діяльності (колективної, групової, парної та індивідуальної) сприятиме високому рівню продуктивності праці.

Технологія проблемного навчання може бути взята до уваги педагогом під час вивчення будь-якої теми на уроках англійської мови в старшій школі. Наприклад, у процесі опанування навчальної теми "Caring For Our Planet Together" учні 11 класу розглядають проблеми забруднення навколишнього середовища. Кожна команда детально вивчає, аналізує певний вид забруднення довкілля та визначає можливі шляхи уникнення цих проблем та покращення стану природи. Учні як суб'єкти навчального процесу досліджують об'єкт – оточуюче середовище. У всіх здобувачів освіти сформовані мотиви діяльності – збереження довкілля, боротьба із забрудненням, а між учасниками відбувається взаємодія, яку можна простежити крізь призму роботи в організованих командах.

Отже, технології проблемного навчання мають інноваційний характер, оскільки спрямовані на розвиток в учнів важливих навичок, ключових умінь та здатності до колаборації в межах колективу. Проблемне навчання формує позитивне ставлення та підвищує рівень зацікавленості у вивченні іноземної мови. Зазначені технології вчать мислити логічно та критично, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність, цікаво оформлювати результати роботи.

Створення сприятливого навчального середовища з метою формування всебічно розвинених особистостей здобувачів освіти є яскравим показником необхідності впровадження в сучасний освітній процес технологій критичного мислення. У контексті Нової української школи критичне мислення становить наскрізне вміння, яким повинні оволодіти всі учасники пізнавального процесу. Зазначена здатність позитивно впливає на стресостійкість та сприйняття змін. Сучасна освітня парадигма пропонує широкий спектр різноманітних методів і прийомів, спрямованих на розвиток критичного мислення в здобувачів освіти.

В основі технологій критичного мислення перебуває процес дослідження навчальних проблем та ситуацій, що може відбуватися в різних організаційних формах взаємодії учнів, а отож, передбачає ефективну співпрацю між ними. Одним із прийомів вище згаданої навчальної технології є вправа *Щоденні 5*. Особливість завдання полягає в тому, що систематична п'ятихвилинна робота допомагає зосередити увагу учнів, покращити знання, набути нові вміння та потренувати комунікативні навички. Для прикладу, прийом *Щоденні 5* на уроках під час вивчення “The World of Relaxation” може бути здійснений крізь призму обміну враженнями від відвідування місць. Таким чином, учні 10 класу стануть ближче до опанування теми і зможуть вдосконалити навички усного мовлення.

Наступний прийом, про який варто згадати в контексті аналізу методів критичного мислення, – *РАФТ-технологія*. Зазначена стратегія розвитку дає можливість розглядати навчальний матеріал різнобічно. Усі літери прийому демонструють частини завдання: Р – роль (визначення, для яких соціальних груп тема буде актуальною й зрозумілою), А – аудиторія (процес з'ясування, хто може стати передбачуваною аудиторією під час демонстрації результатів), Ф – формат (формат роботи / представлення результатів діяльності), Т – тема (підбір теми для написання тексту презентації теми). Насамперед, учасники повинні обрати актуальну тему, що буде відповідати навчальному розділу. Згодом, вони мають обрати невеликі команди для участі в соціальних ролях, аудиторії. Насамкінець, відбувається робота в малих групах (15-20 хвилин).

Прикладом застосування технології на уроках англійської мови є робота учнів у процесі опанування нової теми “Education is the Door to Success”, яка запропонована до вивчення в 11 класі. Учні визначають тему освітнього спрямування, яку потрібно детально описати і презентувати. Темами можуть бути наступні: Why is it important to learn English?, Which ways are effective for improving education? тощо. Співпраця учнів відбувається в малих групах, де вони вирішують завдання, а потім учні проводять обговорення в колективі.

Задля заохочення здобувачів освіти до колаборативного навчання цікавим та ефективним є *метод Кубування*. Мета полягає в тому, щоб забезпечити учнів можливостями пізнавати навчальний матеріал з різних точок зору, висловлювати власні міркування. Учасники навчального процесу розробляють спільно з педагогом кубик, на гранях якого будуть зазначені певні вказівки щодо подальшої діяльності учнів. Вказівками можуть послугувати слова: опишіть, порівняйте, подайте аргументи –за– та –проти–, проаналізуйте, використайте, створіть асоціації та надайте оцінку. Під час формулювання слів-вказівок варто пам'ятати про використання всіх рівнів навчальних цілей та результатів.

Впровадження інноваційного *методу Кубування* на уроках англійської мови може відбуватися під час вивчення різноманітних навчальних тем. Наприклад, опанування в 11 класі теми “Effects of Modern Technologies” пропонує різні проблемні питання для детального опрацювання. На першому етапі здобувачі освіти отримують ключове питання для дослідження, як-от: Modern technologies in our life. Згодом учні отримують кубик та записують короткі відповіді на питання та висловлюють міркування щодо запропонованих тверджень:

- опишіть: оберіть будь-яку сучасну технологію та опишіть її можливості,
- порівняйте: порівняйте технології минулого століття та сьогодення,
- установіть асоціації: доберіть асоціації до технологій майбутнього,
- проаналізуйте: проаналізуйте можливості використання технологій,
- знайдіть застосування: покажіть приклад застосування певної технології,
- наведіть аргументи –за– і –проти–: продемонструйте переваги та недоліки використання та впровадження до освітнього процесу новітніх технологій.

Цікавим прийомом, який спрямований на організацію роботи здобувачів освіти в командах, є *осмислення прочитаного*. Передусім, учні тренують навички читання та усвідомлення прочитаної інформації. Особливість технології полягає в тому, що, працюючи в групах або парах, учні уважно читають запропонований текст та визначають певні компоненти:

- ◆ / + / – вже відома інформація на даному етапі опанування теми,
- ◆ / – / – твердження є помилковим / недостатньо висвітленим,
- ◆ / ! / – нова частина повідомлення, яка потребує вивчення й аналізу,
- ◆ / ? / – матеріал, який зацікавив найбільше / є суперечливим питанням.

Формування в учасників освітнього процесу здатності до колаборації варто здійснювати з використанням ігрових технологій. Цілком помилковими є міркування, що ігри відволікають від навчання, а отож, впроваджувати ігрові технології можна тільки на уроках в початковій школі. Значення рольової гри не слід недооцінювати, сприймаючи її виключно як розвагу. У тому й полягає її феномен що, будучи розвагою, відпочинком, вона може перерости у навчання та творчість. Рольова гра моделює відносини між людьми, вчить учнів, як слід діяти у ситуаціях в іншомовному середовищі [25, с. 168].

Ігрові технології, насамперед, мають дидактичну мету: вони розширюють кругозір та спонукають учнів до роздумів, розвитку власних міркувань. Крім того, важливою є також функція соціалізації, яка спрямована на розвиток у здобувачів освіти навичок колаборації в колективі. Ігрові прийоми мають і розвивальну мету, яку можна простежити крізь призму формування в учнів мотивації до навчальної діяльності, творчих здібностей, навичок логічного, критичного мислення та уваги. Виховання самостійності, вдосконалення рівня володіння практичними навичками є результатом виховних цілей ігор. Варто зауважити той факт, що ігри допомагають засвоювати і систематизувати знання, формувати граматичні, лексичні та фонетичні навички, розвивати всі види мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання та письмо), стимулюють мимовільне запам'ятовування мовного матеріалу, забезпечують комунікативну спрямованість навчального процесу [25, с. 169].

Одним із прикладів впровадження ігрових технологій на уроках іноземної мови є інноваційна вправа “The Wheel of Linking Words”. У 10 класі всі учні вивчають конструкції, які вживаються як вставні слова та вирази у текстах. На створеному колесі потрібно подати конструкції (наприклад, *many people argue that..., moreover..., by the way..., to sum up...*) і запропонувати здобувачам освіти покрутити колесо, проаналізувати структуру: з якою метою використовується в текстах, у якій частині може бути подана, скласти речення із вставними словами.

Сучасна освітня парадигма спрямована на створення сприятливих умов для всебічного розвитку особистостей учнів, формування здатності співпрацювати з іншими учасниками колективу та впевнено висловлювати власні ідейні погляди, міркування щодо проблемних питань, ситуацій. З цією метою в пізнавальний процес варто впроваджувати інтерактивні технології навчання. У контексті Нової української школи уроки англійської мови повинні містити різні елементи інтерактивного спрямування задля зацікавлення учнів.

Семантичне значення терміна *інтерактивний* походить від англійського слова *interact*, де *inter* – взаємний, *act* – діяти [47, с. 100]. В основі такого пізнавального процесу перебуває творче мислення, а отож, здобувачі освіти прагнуть до відкриття нових знань, умінь, навичок, власних оригінальних ідей, отримання досвіду. Використання інтерактивних технологій дозволяє учням активно діяти, логічно, критично мислити, розвивати пам’ять, увагу та уяву.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації навчальної діяльності, яка має конкретну, передбачену мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Таке навчання відбувається за умови постійної та активної взаємодії всіх учасників навчального процесу [47, с. 100]. Інтерактивне навчання характеризується багатовекторністю дидактичної мети та освітніх завдань. Передусім, розвиває комунікативні вміння та навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учнями, привчає працювати в команді та дослухатися думки товаришів [17, с. 54].

З огляду на зростання популярності інтерактивних технологій, педагогічно-новатори досліджують окремі аспекти аналізу зазначеного методу. Передусім, джерелами є праці: Комар О. А. [21], Пометун О. І., Пироженко Л. В. [38], а також Зорко Я. В., Шевчук М. О. [14]. Сьогодні вчені пропонують до огляду сучасні розвідки, які спрямовані на огляд різних типів інтерактивних технологій, можливостей їх впровадження на уроках іноземних мов: Бичківська Т. М. [3], Литвинюк О. А. [25] та Чапюк Ю. С. [47].

Усі вище згадані наукові праці є свідченням необхідності застосування інтерактивних методів на уроках англійської мови. Інтерактивне навчання – це вид діяльності, що передбачає взаємодію учня з навчальним середовищем, яке слугує джерелом засвоюваного ним досвіду [43, с. 245]. При цьому учень не є пасивним спостерігачем за ходом навчального заняття, а бере активну участь у процесі проведення уроку. Здобувачі освіти не отримують готові знання та використовують їх у власній діяльності, а самостійно пізнають іноземну мову.

Мета інтерактивного навчання на уроках англійської мови полягає в тому, щоб підвищити рівень пізнавального інтересу, активності та мотивації учнів до вивчення іноземної мови, розкрити творчий потенціал кожної особистості, сформувані різноаспектні вміння та необхідні навички для співпраці з іншими учасниками колективу. Зокрема, інтерактивна модель навчання допомагає створити сприятливий клімат для опанування знань.

На уроках англійської мови інтерактивне навчання варто розглядати як творчі види діяльності, зокрема вони дають можливість моделювати ситуації мовленнєвої взаємодії та вдосконалюють комунікативні навички. Технології передбачають монологічне, діалогічне й полілогічне спілкування між учнями. Зазначені освітні компоненти формулюють кредо інтерактивного навчання, як перефразування слів великого китайського філософа Конфуція: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром» [47, с. 100].

Безперечно, інтерактивний урок є ефективнішим, аніж традиційний, у якому теоретичний аспект вивчення теми переважає над практичним. Отож, серед переваг інтерактивної моделі навчання варто виділити наступні:

- ◆ створення нового погляду на навчання, в якому всі здобувачі освіти активні, творчі, креативні, мають високий рівень мотивації та пізнавальний інтерес;
- ◆ інтерактивне середовище забезпечує засвоєння матеріалу на всіх рівнях пізнання (знання, розуміння, використання, аналіз, синтез, оцінювання);
- ◆ формування в учнів здатності до колаборації, бажання працювати в різних організаційних формах роботи, навчати один одного і допомагати;
- ◆ створення можливостей для обміну знаннями, навичками та досвідом, ідейними поглядами і переконаннями, міркуваннями, способами діяльності;
- ◆ за невеликий проміжок часу можна виконати багато поставлених завдань, провести зворотній зв'язок, оцінити всіх здобувачів освіти, їхню роботу;
- ◆ формування лідерських навичок, позитивних моральних якостей, зокрема і доброзичливого ставлення, ініціативності, впевненості, довіри та поваги.

У процесі впровадження інтерактивного компонента до навчання варто звернути увагу на певні недоліки згаданої моделі. Серед найголовніших є такі:

- недоцільність застосування інтерактивних технологій під час вивчення складного матеріалу, що потребує максимальної уваги та зосередженості;
- інтерактивні методи навчання потребують попередньої підготовки педагога до уроку, розробки нових підходів, прийомів та системи оцінювання учнів;
- кожен прийом інтерактивної моделі навчання має бути добре вивчений та проаналізований, використаний на уроці з урахуванням всіх особливостей;
- можливість порушення дисципліни – приводить до втрати зосередженості.

Систематичне використання лише конкретних технологій не буде мати позитивного результату. Саме тому, потрібно правильно обирати інноваційні підходи. Сьогодні існує чимало різних типологій інтерактивних технологій, однак загальновідомим є поділ на категорійні групи: методи кооперативного навчання, методи колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання та технології опрацювання дискусійних питань (рис. 2.2).

Кожна із названих категорій поєднує різноманітні інтерактивні прийоми, які можуть бути запроваджені до уроків англійської мови. Перша та найбільша група із зазначених – методи кооперативного навчання. Вони забезпечують учнів шляхами до співпраці та колективного вирішення завдань. Колаборацію між здобувачами освіти, насамперед, можна організувати з використанням таких організаційних форм роботи, як робота в групах та робота в парах.

Загальнопоширеним та ефективним методом проведення групової форми роботи є групова бесіда. Вона спрямована на розвиток комунікативних здібностей учнів, адже поєднує різні типи мовлення (монологічне, діалогічне, полілогічне). Зокрема, групова бесіда сприяє розвитку почуття колективізму. Вона привчає учнів слухати та аналізувати висловлювання співрозмовників, обґрунтовувати власну точку зору, відстоювати й аргументувати свою думку, приймати спільне рішення. У таких форматах спілкування удосконалюються комунікативні здібності учнів [28, с. 272].

Різновидом зазначеного інтерактивного методу є групова бесіда-дискусія, яку доцільно проводити з учнями старшої школи. Особливість цієї технології полягає в тому, що здобувачі освіти по черзі висловлюють власні міркування щодо предмету обговорення, а також погоджуються з думками інших або ж спростовують та надають пояснення. Широко поширеним є такий вид групової бесіди як розмова за круглим столом. Цей метод групової роботи учнів на уроці розвиває вміння будувати розгорнуті монологічні повідомлення, логічно й послідовно розкривати свою думку, висловлювати ставлення до проблеми обговорення, реагувати на висловлювання інших, доповнювати їх [28, с. 273].

Окремим різновидом командної роботи здобувачів освіти на уроках англійської мови є робота в парах. Під час такої взаємодії учні можуть не просто здійснювати обмін думками чи спілкуватися за певною тематикою, а й виконувати різні види завдань інноваційного спрямування, як-от:

- 1) повідомлення й доповнення матеріалу (один учень повідомляє навчальний матеріал іншому, при цьому пропускає певну частину інформації, інший учень – уважно слухає повідомлення та доповнює пропущені елементи);

- 2) активне слухання (один учасник завдання оголошує інформацію, у той час як інший – своїми словами намагається передати сприйняте повідомлення; перший учень може доповнити сказане, обґрунтувати чи уточнити);
- 3) презентація та перестановка (всі учні об'єднуються в пари та отримують певну частину інформації для представлення: один із учасників презентує повідомлення у вигляді таблиці / схеми тощо та передає на опрацювання іншому учневі, який має переповісти повністю у зворотному напрямку);
- 4) порівняння способу мислення (кожен із учасників пізнавального процесу має записати власні шляхи до вивчення певної теми, а також надати певні рекомендації іншим – цей процес супроводжується дискусією в колективі).

Методи кооперативного навчання представлені і новітніми прийомами: *Коло ідей, Акваріум, Карусель, Ротаційні трійки, Два-чотири-всі разом* та іншими. Вони спрямовані на формування в здобувачів освіти вмінь генерувати нові ідеї, чітко й аргументовано висловлювати ідейні погляди та переконання, а також співпрацювати заради досягнення спільних цілей.

Наступна група – методи колективно-групового навчання. Технології передбачають спільну роботу всіх учасників колективу. Інтерактивними є такі вправи: *Незакінчені речення, Дерево рішень, Мікрофон, Мозковий штурм, Ажурна пилка, Навчаючи-учусь, Аналіз ситуації* та інші.

Інтерактивні методи кооперативного та колективно-групового навчання розвивають організаційні, комунікативні навички, а також вміння здійснювати активний та ґрунтовний аналіз запропонованих тверджень, навички логічного, творчого та критичного мислення, пошуково-дослідницької діяльності.

Широко поширеними в контексті технологій ситуативного моделювання є наступні інтерактивні завдання: *Імітаційні ігри, Рольові ігри, Судові слухання, Громадські слухання, Розігрування ситуацій за ролями*. Кожна із зазначених вправ спрямована на створення багатогранного середовища можливостей для розвитку комунікативних та організаційних умінь у процесі відтворення різних реальних ситуацій та аналізу проблемних питань.

У контексті Нової української школи все більшого поширення набувають такі технології опрацювання дискусійних питань, як: *Дискусія, Дебати, Шкала думок, Займи позицію, Зміни позицію, Метод ПРЕС*. Усі зазначені інтерактивні прийоми мають мету – забезпечити учнів можливостями організації обміну ідеями в процесі проведення дискусії чи роботи з проблемними питаннями.

Технології ситуативного моделювання та опрацювання дискусійних питань мають на меті розвинути в здобувачів освіти вміння досліджувати та аналізувати проблемні ситуації, обговорювати їх колективно, шукати спільні рішення, формулювати висновки. Крім того, вони дають можливість долати стереотипи, впевнено висловлювати міркування та позиції щодо певних проблемних питань, підтверджувати або ж спростовувати думки інших.

Отже, інтерактивні методи сприяють інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Використання інтерактивного навчання – не самоціль, а лише засіб для досягнення тієї атмосфери в класі, яка найкращим чином сприяє співробітництву, порозумінню й доброзичливості, дозволяє в повній мірі реалізувати особистісно орієнтоване навчання [43, с. 246]. В основі таких сучасних дидактичних методів перебувають принципи активності, рівності позицій та учасників освітнього процесу, довіри та відкритості в спілкуванні.

Співпраця здобувачів освіти може бути організована і з використанням сучасного інструмента колективної форми організації роботи, який має назву *кейс-метод (метод ситуаційного навчання)*. Провідна мета технології – навчити учасників пізнавального процесу шукати, вивчати та досліджувати, аналізувати важливу інформацію, виконувати завдання, виявляти варіанти рішень та створювати якісні освітні продукти.

Кейс-метод має діяльнісне та практико-орієнтоване спрямування, адже дає можливість перевірити отримані теоретичні знання, вміння практично. До переваг кейс-методу можна віднести: використання принципів проблемного навчання; отримання навичок роботи в команді; вироблення навичок найпростіших узагальнень; отримання навичок презентації, прес-конференції, вміння формулювати питання, аргументувати відповідь [19, с. 4-5].

Впроваджувати метод ситуаційного навчання можна для реалізації різних дидактичних цілей. Разом з тим, кейс-метод необхідно використовувати в органічній єдності з іншими методами навчання, в тому числі традиційними, що закладають обов'язкове нормативне знання [19, с. 5].

Одним із прикладів застосування цієї технології може стати робота учнів 10 класу в ході вивчення теми “Caring for Our Planet Together”. Учні отримують таке питання: Яка з природніх катастроф є більш небезпечною: землетрус чи повені? Одна команда працює для доведення небезпеки землетрусу, а інша група є прихильником думки про те, що повені становлять більшу загрозу суспільству. Учні вивчають інформаційні джерела, ілюстративні матеріали та презентують свої погляди в межах усього колективу, що може супроводжуватися дискусією.

У контексті сучасного освітнього процесу колаборація в межах колективу учнів може бути здійснена й за допомогою кластерних технологій навчання. Зазначений інноваційний прийом є новим в освітній парадигмі. Медіаосвітня *технологія кластер* – це графічна організація матеріалу, що дозволяє зробити наочними ті розумові процеси, які відбуваються при зануренні в ту чи іншу тему. Іноді такий спосіб називають *наочним мозковим штурмом* [34, с. 120].

Кластери пропонують ключові слова, концепти чи ідеї для подальшого опрацювання, які подані в логічній послідовності та створюють комплексну наочну картину. На уроках англійської мови кластерні технології навчання дають можливість опанувати складний матеріал за невеликий проміжок часу. Варто також зауважити, що такий прийом роботи сприяє підвищенню рівня мотивації та пізнавального інтересу школярів до вивчення навчальної теми.

Метод кластера дозволяє представити на уроці великий обсяг інформації в структурованому і систематизованому вигляді, виявити ключові слова теми. Кластери дозволяють розвивати мислення, робити його гнучким, позбавлятися стереотипів, догматичне мислення перетворювати в критичне [34, с. 120]. Важливо, щоб здобувачі освіти не дотримувалися визначених планів щодо роботи, а мали можливість висловлювати власні ідейні погляди, пропонувати ідеї, розвиваючи творчу увагу, логічне, образне й критичне мислення, пам'ять.

Прикладом застосування описаної технології навчання може стати робота учнів 10 класу під час опанування теми “The World of Jobs and Professions” на уроках англійської мови. Працюючи в малих групах, учні використовують ключовий кластер *professions*, після чого визначити основні сфери діяльності представників суспільства та зауважити різні види професій, що належать до них. Беручи до уваги один кластер, можна створити цілісну ментальну карту.

У контексті інноваційних методів навчання, які спрямовані на розвиток у здобувачів освіти важливих наскрізних умінь і навичок XXI століття, а також формування в учасників учнівського колективу здатності спільно працювати заради досягнення мети, варто також згадати і про проєктні технології, які є одним із інструментів активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Насамперед, проєктна форма педагогічної діяльності передбачає відхід від авторитарних і репродуктивних методів навчання, вимагає обміркованого, обґрунтованого поєднання з різними методами, формами, засобами навчання, є однією з інноваційних розробок в українській освіті [7, с. 123]. Зазначений метод є чудовим способом організації навчальної діяльності здобувачів освіти, оскільки вони можуть працювати та створювати продукт у різних формах праці.

Варто також зауважити, що метод проєктів – це сукупність певних дій, в основі яких лежить розвиток пізнавальної активності учнів, умінь самостійно конструювати знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення [15, с. 70].

Однією з ключових переваг впровадження методу проєктів є створення середовища ефективної комунікації між учнями. Зокрема, здобувачі освіти навчаються аргументовано висловлювати власні ідейні погляди, аналізувати та створювати кінцевий освітній продукт. Безперечно, робота з використанням елементів технологій проєктування дає можливість розвивати вміння планувати та організувати роботу в колективі, реалізувати свій творчий потенціал та інтелектуальну спроможність, співпрацювати з іншими учасниками команди, спільно працювати для певної мети.

Зокрема, метод проєктів припускає розв'язування певної проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів та засобів навчання, а з іншої – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технологій, творчих галузей [15, с. 70]. Крім того, з огляду на складність обраної теми для проєкту та його мети і ключових завдань, можна визначити тривалість такого виду роботи: від одного уроку до серії навчальних занять.

На уроках англійської мови учасники пізнавального процесу можуть працювати із різними проєктами (рис. 2.3). Особливість проєктної діяльності навчання іноземних мов полягає в тому, що учні вивчають іноземну мову під час виконання проблемно-пошукових завдань, які вони отримують згідно зі своїми інтересами, здібностями та рівнем володіння мовою [15, с. 71]. Тому, такий вид взаємодії учнів організовується поетапно:

- ◆ перший етап – підготовчий: вибір теми, формулювання мети та основних завдань, ознайомлення з матеріалом, розробка структури, формування груп;
- ◆ другий етап – організація роботи: опрацювання інформаційних джерел та збір необхідного навчального матеріалу, обговорення інформації;
- ◆ третій етап – робота над проєктом: створення власних освітніх продуктів діяльності та вибір способу презентації їх іншим учасникам колективу;
- ◆ четвертий етап – власне презентація: демонстрація виконаної роботи;
- ◆ п'ятий етап – підсумки проєктування: обговорення навчального проєкту.

Виконання проєктів на уроках англійської мови може мати теоретичне та практичне, наукове, пошуково-дослідницьке й творче спрямування. Здобувачі освіти в старшій школі можуть підготувати наступні проєктні роботи: туристичні буклети, книги кулінарних рецептів та буклети із практичними порадами.

Аналіз різноманітних інноваційних технологій навчання дає підстави дійти висновку про те, що використання інтерактивних технологій і дидактичних методів дає можливість сформувати вміння шукати, пізнавати, аналізувати, співпрацювати, досліджувати, організовувати та планувати свою діяльність, працювати в різних організаційних формах та вирішувати проблемні ситуації, виконувати різноаспектні вправи та завдання.

2.2. Розвиток здатності до колаборації в умовах дистанційного навчання англійської мови.

Сучасна освітня парадигма характеризується процесом появи нового формату співпраці учнів і педагогів, який передбачає використання технологій дистанційного навчання. Ще зовсім недавно поняття онлайн-навчання було цілком невідомим для кожного представника суспільства, однак певні умови сьогодення змусили переосмислити зазначений концепт та прийняти виклик. У контексті сучасного освітнього процесу дистанційний формат навчання стає дедалі популярнішим, надає чимало переваг та ряд нових можливостей як для здобувачів освіти, так і для педагогів.

Сьогодні мета дистанційного навчання полягає в тому, щоб забезпечити учасників пізнавального процесу всіма навчальними можливостями, зокрема й створити сприятливе середовище для всебічного розвитку, отримання нових знань, умінь, важливих навичок, а також позитивну атмосферу співпраці учнів. Онлайн-навчання має чимало переваг, серед яких варто виділити наступні:

- ◆ зручні умови праці та максимальна зосередженість на роботі,
- ◆ синхронний та асинхронний режими взаємодії учнів і педагогів,
- ◆ можливість встановити власний оптимальний темп навчання,
- ◆ наявність різноманітних додаткових інформаційних джерел,
- ◆ різноманіття цифрових ресурсів, новітніх інтерактивних сервісів.

Безумовно, навчання з використанням дистанційних технологій є цікавим та ефективним з огляду на всі вище зазначені переваги й можливості. Однак, варто пам'ятати і про недоліки описаного формату співробітництва на уроках. Насамперед, здобувачі освіти не завжди мають якісне інтернет-з'єднання і, як результат, можуть часто пропускати навчальні заняття або ж зосереджувати увагу на технічні проблеми. Наявність доступу до різноманітних навчальних платформ є також іншим викликом сьогодні. Загальновідомим є той факт, що не всі учні є добре обізнаними в новітніх технологіях. Крім того, недоліком онлайн-навчання є відсутність прямого контакту між здобувачами освіти. Усі недоліки можуть бути усунені, якщо докласти зусилля для їх опрацювання.

Дистанційний формат навчання реалізується крізь призму використання інформаційно-комунікаційних технологій різного типу й спрямування. Варто зазначити, що впровадження вказаних технологій до уроків англійської мови підвищує мотивацію та інтерес учнів до навчальної діяльності, заохочує їх до пізнання нового й невідомого, сприяє розвитку навичок логічного, творчого та критичного мислення, уваги та пам'яті.

З огляду на вищесказане, інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних та матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності. Отож, використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, комп'ютерної підтримки у викладанні англійської мови дозволяє внести кардинально нове у звичайні форми роботи вчителя, сприяє цікавому і повнішому, всебічному розкриттю, зрозумілішому поданню навіть складного навчального матеріалу, і тим самим сприяє значному скороченню навчального часу для успішного засвоєння теми [18, с. 67].

Зокрема, інформаційно-комунікаційні технології в контексті онлайн-навчання виступають головним інструментом формування знань та навичок, отримання досвіду й практичних умінь. Безперечно, новітні платформи дають можливість забезпечити якісний режим взаємодії між учасниками колективу учнів і педагогами. Вдосконалення інформаційної культури здобувачів освіти має відбуватися систематично, оскільки вона передбачає формування в учнів здатності до пошуково-дослідницької діяльності, співпраці з іншими, а також навичок правильно шукати інформацію, аналізувати й досліджувати її.

В епоху цифрових винаходів можна простежити неперервність процесу розробки нових сервісів та створення платформ для спільного користування, мета яких – об'єднати всіх користувачів на відстані для ефективної роботи. Отож, усі сучасні інформаційно-комунікаційні технології доцільно поділити на наступні категорійні групи: платформи навчального спрямування, сервіси колективної взаємодії, а також програми творчого конструювання (рис. 2.4).

Кожна із зазначених категорій новітніх технологій спрямована на згуртування учнівського колективу та допомагає забезпечити процес якісного ефективного та продуктивного навчального процесу. Інформаційно-комунікаційні засоби співпраці здобувачів освіти сприяють формуванню нових інтелектуальних та когнітивних, комунікативних, організаційних і соціальних навичок.

Насамперед, встановити безпосередній контакт із здобувачами освіти в дистанційному форматі навчання та організувати між ними процес колаборації педагог може за допомогою спільних технологій для спілкування. Реалізацію цього завдання забезпечують платформи навчального спрямування. Зручними і доступними в контексті інформаційно-комунікаційних технологій освітнього призначення є сервіси Google Classroom і Classtime. Вони надають можливість працювати з різними видами робіт, ділитися міркуваннями та власними напрацюваннями з іншими учасниками колективу. З використанням вказаних технологій педагог може організувати роботу учнів у різних організаційних формах діяльності, впроваджувати інноваційні технології та сучасні методи.

Платформа Seesaw забезпечує процес створення середовища співпраці між здобувачами освіти та вчителями. Ресурс пропонує школярам цілий ряд різноманітних інструментів, які вони можуть використовувати для розробки власних дидактичних матеріалів. Зазначений сервіс спрямований на усунення головного недоліку дистанційного навчання – відсутність можливостей для колаборації між учасниками пізнавального процесу. Під час роботи в Seesaw учні розвивають навички спостереження, пошуково-дослідницької діяльності, а також вміння працювати над проблемними й дискусійними питаннями.

Співпраця здобувачів освіти може здійснюватися й за допомогою іншої платформи навчального спрямування – корпоративної мережі Yammer. Сервіс дозволяє планувати різноманітні заходи навчального, виховного спрямування та проводити їх у режимі дистанційного навчання. Зазначена програма надає чимало переваг, зокрема й можливість створення мережі класу, де всі учні можуть здійснювати обмін знаннями, вміннями й навичками, публікувати свої матеріали, корисну інформацію й співпрацювати в процесі виконання завдань.

Окрім інформативної функції, аналізована платформа передбачає реалізацію комунікативної діяльності здобувачів освіти, що знаходить своє відображення в обміні даними й ілюстративними матеріалами для навчального процесу. Цей ресурс пропонує можливість створення колективних учнівських проєктів, які школярі можуть розробляти за допомогою спільного режиму доступу. Отже, корпоративна мережа Yammer сприяє проведенню цікавого та ефективного освітнього процесу в умовах дистанційного формату взаємодії учнів.

Організувати колаборативне навчання учасників пізнавального процесу на уроках англійської мови варто з використанням сервісів зв'язку, наприклад, Zoom, Google Meet, Teams, Skype, Hangouts та інших. Передусім, їхня мета полягає в тому, щоб здійснювати процес спілкування між усіма сторонами освітнього процесу, презентувати важливу інформацію, різні матеріали. Крім того, зазначені платформи надають можливість об'єднувати здобувачів освіти по командах з використанням функції окремих кімнат, де учасники можуть протягом встановленого часу виконувати певні завдання, обговорювати різні проблемні ситуації чи питання за змістом навчальної теми, а також розробляти інтерактивні вправи, після чого – повернутися до колективної діяльності та продемонструвати освітні продукти, результати роботи та провести дискусію.

Доповненням до описаних інформаційно-комунікаційних технологій є віртуальні інтерактивні дошки, які є корисним інструментом організації процесу співпраці між здобувачами освіти. Особливість використання дошок на уроках англійської мови в дистанційному режимі полягає в тому, що учні працюють одночасно над спільними завданнями, запропонованими педагогом. Вони можуть висловлювати власні ідейні погляди та переконання, генерувати нові ідеї й додавати їх на дошку спільного користування. Прикладом вказаних інтерактивних дошок є Whiteboard, Jamboard, Padlet і чимало інших, спільною метою яких є згуртувати учасників пізнавального процесу для спільних цілей і колективної праці. Як правило, дошки застосовують під час виконання різних завдань, а також на початку уроку для створення ситуацій успіху чи в кінці навчального заняття для проведення зворотного зв'язку з учнями.

Різномасштабні можливості для здобувачів освіти в дистанційному режимі взаємодії надають сервіси колективної взаємодії. Їхня провідна мета полягає в тому, щоб заохотити школярів до пізнавального процесу, запропонувати їм виявити власні творчі здібності та створити нові освітні продукти діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології колективного спрямування сприяють згуртуванню учнів у колективі та розвитку здатності співпрацювати в різних організаційних формах діяльності задля досягнення визначеної мети. Серед загальновідомих сервісів колективної взаємодії для використання на уроках англійської мови ефективними є наступні:

- ◆ Blogger, Word Press – платформи для створення блогів, розробки сайтів, на яких здобувачі освіти зможуть публікувати корисні навчальні матеріали для спільного користування, здійснювати обмін знаннями, вміннями, досвідом;
- ◆ Kahoot!, LearningApps – інтерактивні ресурси, на яких школярі, працюючи в групах чи парах, спільно в колективі можуть вирішувати запропоновані завдання, зокрема й створювати власні вправи та обмінюватися ними;
- ◆ Quizizz, Quizlet, myQuiz – сервіси спільного користування, з використанням яких учні можуть проходити тестування різного типу за змістом теми або ж опитування чи анкетування, а також розробляти власні тести і проходити їх;
- ◆ Edpuzzle – програма, яка забезпечує учасників можливостями створювати власні навчальні матеріали на основі запропонованих відеоуроків.

Наступна категорійна група інформаційно-комунікаційних технологій – це програми творчого конструювання. Їх застосування в освітній діяльності дозволяє учням втілювати всі свої оригінальні ідеї, творчі підходи до вправ, а також виконувати проекти на уроках англійської мови. Серед таких ресурсів цінними є сервіси для обробки фото й створення фотоколажів (PhotoCollage, Photo on Photo, PicCollage, CollageMaker), програми для створення власних відео (Video Maker, Movavi), а також платформи для творчого оформлення результатів навчально-пізнавальної діяльності (Canva, Live Worksheets), під час використання яких учні можуть працювати дистанційно в командах за допомогою режиму спільного доступу до інформації й власне роботи.

Процес формування в здобувачів освіти здатності до колаборації на уроках англійської мови в дистанційному режимі може відбуватися не лише з використанням інформаційно-комунікаційних засобів, а й під час активного впровадження різноманітних інноваційних навчальних технологій, серед яких варто виділити технології проблемного навчання, критичного мислення, інтерактивні методи, сучасні дидактичні прийоми, ігрові технології навчання. Різноманітні підходи та прийоми можуть бути ефективними для застосування в дистанційному режимі, якщо створити середовище співробітництва учнів та педагогів, врахувати особливості впровадження технології до пізнавального процесу, зацікавити учнів, запропонувати працювати на спільний результат.

Важливо у процесі онлайн-навчання систематично здійснювати якісний зворотній зв'язок. Прикладами прийомів для рефлексії слугують наступні:

- прийом *3 M + D*: учні мають розповісти 3 ключові моменти уроку, які стали найцікавішими та запропонувати дію, яка покращить їхню роботу;
- вправа *Плюс-мінус-цікаво*: учні повинні записати всі елементи уроку, які були цікавими (+) і недостатньо захоплюючими (-), в колонці *Цікаво* учасники мають описати всі пропозиції щодо проведення наступних занять;
- прийом *SWOT-аналіз*: здобувачі освіти визначають специфіку уроку: S – strengths – сильні сторони, цікаві моменти, W – weaknesses – слабкі сторони, те, що не цілком вдалося реалізувати, O – opportunities – можливості уроку та використання отриманих знань, умінь і навичок на практиці, T – threats – загрози, той матеріал, який був некорисним, шкідливим для учнів;
- прийом *Коло ідей*: за допомогою інтерактивної дошки учасники можуть зафіксувати всі ідеї щодо уроку: позитивне й негативне, враження тощо;
- рефлексійна формула *Метод ПОПС*: учні мають охарактеризувати урок за формулою: П – позиція (Я вважаю, що...), О – обґрунтування (...тому що...), П – приклад (Я можу довести це на прикладі...) та С – судження (З огляду на цей факт, я можу зробити висновок...);
- прийом *Рефлексія 4-3-2-1*: учні мають визначити: 1 найважливішу думку, 2 запитання, на які ще немає відповідей, 3 нові факти та 4 нові поняття.

Усі новітні прийоми проведення зворотного зв'язку із здобувачами освіти позитивно впливають на формування в них здатності до колаборації, а також вмінь аналізувати, оцінювати власну діяльність та роботу команди, навичок логічного, творчого та критичного мислення, пам'яті, уваги, уяви. Варто також зауважити, що зворотний зв'язок має поєднувати такі компоненти: рефлексія емоційного стану, рефлексія діяльності та рефлексія змісту навчального матеріалу. Організовувати зворотній зв'язок найкраще із застосуванням нових платформ, інтерактивних дошок чи програм із спільним режимом доступу, які дозволять усім учням працювати одночасно та висловлювати свої думки.

Новим і нестандартним способом організації співробітництва в межах учнівського колективу є *flipped classroom* (обернений (зворотній) формат навчання учнів). Його специфіка полягає в тому, що здобувачі освіти спершу опановують навчальну тему самостійно, без допомоги педагога. Такий процес може супроводжуватися попередньо наданими вчителем інформаційними джерелами, додатковими ресурсами, зокрема аудіо- та відеоматеріалами. На наступному етапі учасники освітнього процесу застосовують отримані знання, вміння та навички під час виконання певних завдань або інтерактивних вправ.

Прикладом впровадження технологій оберненого навчання на уроках англійської мови в дистанційному режимі взаємодії може стати робота учнів 10 класу в ході вивчення теми "Caring for Our Planet Together". Педагог може запропонувати здобувачам освіти опрацювати додаткові матеріали: відео, статті про збереження навколишнього середовища, плакати, буклети, схеми тощо. Згодом учні будуть працювати на уроці, використовуючи засвоєні знання, отриманий досвід під час виконання завдань різного типу й спрямування з теми.

Аналіз можливостей впровадження різноманітних технологій до уроків англійської мови в дистанційному режимі роботи дає підстави дійти висновку про те, що онлайн-навчання також забезпечує школярів різними шляхами й засобами для ефективного й продуктивного співробітництва, зокрема й сприяє формуванню в них важливих вмінь та наскрізних навичок XXI століття.

2.3. Експериментальна перевірка ефективності шляхів та засобів формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старших класах ЗЗСО.

Процес аналізу теоретичних засад формування здатності до колаборації в здобувачів освіти під час вивчення англійської мови та дослідження методів, прийомів і різноманітних педагогічних технологій, які спрямовані на розвиток сучасних ключових навичок, був доповнений експериментальною перевіркою ефективності впровадження визначених інструментів, засобів і матеріалів для навчання іноземної мови. Педагогічний експеримент було здійснено під час проходження переддипломної практики на базі закладу загальної середньої освіти – «Вінницького ліцею №27» у 10 класах на уроках англійської мови.

У контексті сучасної освітньої парадигми та появи новітніх форматів навчання однією із найважливіших є проблема співпраці в межах учнівського колективу. Отож, передусім, дослідження було проведено з метою визначення рівня сформованості в здобувачів освіти здатності до колаборації, створення необхідних умов та проведення різноаспектних заходів задля вдосконалення навичок співробітництва в колективі. Провідним методом експериментальної перевірки став метод спостереження, за допомогою якого було встановлено можливості співпраці учнів і простежено зміни в рівні сформованості навичок.

З метою перевірки ефективності впровадження різноманітних шляхів та засобів, використання інноваційних методів та інструментів для формування в здобувачів освіти здатності до колаборації, один клас став *контрольним* – учні самостійно працювали над виконанням запропонованих завдань, вчитель був просто керівником і спостерігачем. Зокрема, варто зауважити, що в такому класі школярі навчалися пасивно, не були учасниками проведених семінарів-практикумів та засідань учнівського колективу. Натомість, здобувачі освіти іншого класу, який став *експериментальним*, здійснювали активну навчально-пізнавальну діяльність, брали участь у різних заходах начального і виховного спрямування. Учні зазначеного класу систематично отримували допомогу та різні поради від вчителя, що супроводжувалося різними засобами.

Експериментальна перевірка ефективності провадження різних шляхів та засобів формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови передбачала три етапи: констатувальний, формувальний та підсумковий. На констатувальному етапі дослідження вдалося простежити початковий рівень сформованості в здобувачів освіти навичок колаборації.

Методом спостереження було встановлено, що серед усіх 40 учнів, які брали участь в експерименті, лише окремі представники учнівського колективу вміють працювати в командах, виявляють ініціативність, активність та прагнуть до спільних результатів. Однак, в усіх інших здобувачів освіти помітна відсутність сучасних навичок, які є надважливими для співпраці в межах колективу. Під час спільної роботи учні не завжди можуть правильно об'єднатися в групи, взяти лідерські ролі, а також цілком забувають про обмеження в часі та необхідність співпраці задля спільної мети.

Формувальний етап експериментальної перевірки був спрямований на простеження ефективності провадження новітніх технологій та інструментів у процесі цілеспрямованого формування в учнів здатності до колаборації. На цьому етапі дослідження особлива увага приділялася додатковим навичкам, які виділяємо в контексті здатності до співробітництва: навички ефективної комунікації, вміння здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність, навички тайм-менеджменту, здатність до співпраці в різних організаційних формах та лідерські навички. Кожна із вказаних навичок є важливим сучасним вмінням, без сформованості яких неможливо продуктивно співпрацювати в колективі.

У ході проведення педагогічного експерименту учні контрольного класу прослухали коротку лекцію на тему «Співпрацювати в класі – це класно!» та продовжували процес вивчення англійської мови на уроках. Вони самостійно визначали правила роботи, які щоразу змінювалися з огляду на типи робіт та бажання учасників колективу. Школярі також самостійно здійснювали поділ на команди, який ґрунтувався виключно на власних бажаннях. Отож, методом спостереження було з'ясовано, що така навчальна стратегія не дає позитивних та ефективних результатів, оскільки серед учнів було чимало непорозумінь.

В експериментальному класі на формувальному етапі експерименту було проведено ряд заходів, які спрямовані на залучення учасників учнівського колективу до командної роботи. Насамперед, учні стали активними слухачами освітнього вебінару «Ефективна комунікація в колективі», під час перегляду та обговорення якого вони дізналися найголовніші положення, як правильно спілкуватися з іншими учасниками класу, а також простежили різницю між активним і пасивним слуханням. Зокрема, перегляд вебінару супроводжувався практичними завданнями, які школярі виконували в командах: Учням вдалося дізнатися всі секрети продуктивного спілкування та відкрити для себе всі ті помилки, яких мовці найчастіше припускаються під час бесіди в колективі.

Наступним заходом, у якому здобувачі освіти експериментального класу взяли активну участь, був практичний семінар-тренінг «Тайм-менеджмент або як правильно розвивати власне почуття часу». Передусім, усім учасникам було запропоновано пізнати мета навички, які безпосередньо пов'язані із вмінням розподіляти власний час, після чого – учні отримали широкий спектр порад, які допоможуть ефективно керувати часом та продуктивно використовувати його. Тренінг також передбачав практичне застосування засвоєних знань та умінь під час спільної роботи колективу. Результатом участі в такому семінарі стало опановування так званих часових стратегій та розвиток почуття часу.

Беззаперечно, велика увага приділялася й лідерським навичкам. Сьогодні загальновідомим є той факт, що здобувачі освіти бояться брати на себе ролі лідера, оскільки вважають це складним і дуже відповідальним кроком. Однак, чимало учнів займають іншу позицію і прагнуть щоразу до лідерства під час роботи в командах, при тому цілком обмежують права й можливості інших. Отож, здобувачі освіти прослухали етичну бесіду «Як стати гарним лідером?» У процесі проведення такого виду діяльності учні поділилися своїми страхами щодо лідерських ролей та висловили міркування щодо можливих помилок лідерів. Наприкінці заходу було виконано комплекс вправ, у процесі роботи з якими кожен здобувач освіти зміг відчути власну лідерську спроможність.

Наступний проведений захід із учнями експериментального класу мав назву «Думай, дій, допомагай». Тренінг-практикум передбачав формування в школярів навичок пошуково-дослідницької діяльності в межах колективу. Насамперед, учні познайомилися із стратегією співробітництва – *3 Д: думка → дія → допомога*. Учасники учнівського колективу активно брали участь в обговоренні, а згодом і спробували практично реалізувати на уроках англійської мови.

Останній захід був спрямований на вдосконалення в здобувачів освіти здатності до співпраці в різних організаційних формах діяльності. Отож, учні стали учасниками активної години спілкування, яка передбачала ситуативне моделювання. Здобувачі освіти спробували відчувати себе в різних ситуаціях, які можуть трапитися під час роботи в парах / групах / колективі. Наприклад, школярі міркували над такими ситуаціями: 1) Уявіть, що ви лідер команди. Усі учасники є неорганізованими, вони не прагнуть досягнути певної мети. Що ви зробите в такій ситуації?, 2) Уявіть, що ваша команда неправильно розпочала процес виконання завдання, відповідно, витратила недоцільно свій час. Проте, запропоноване завдання потребує чималих зусиль та великої кількості часу. Запропонуйте стратегії, яким чином ви організуєте свою команду, щоб вчасно й водночас якісно виконати визначене завдання та багато інших.

Проведені заходи та години спілкування в експериментальному класі мали спільну мету – навчити учнів працювати на спільний результат й активно взаємодіяти з іншими учасниками колективу. Спостереження за здобувачами освіти під час проведення вище описаних заходів дає чіткі підстави зробити висновок про те, що школярі набули нових сучасних умінь та вдосконалили власні навички роботи в колективі. У ході роботи на семінарах-практикумах учні продемонстрували вміння працювати ефективно й продуктивно разом.

Наступний етап педагогічного експерименту забезпечив можливостями простежити здатність здобувачів освіти до колаборації на уроках англійської мови. Учні 10 класів навчаються за підручниками “New Destinations B1+”, які передбачають процес вивчення іноземної мови протягом 5 годин на тиждень.

На період організації та проведення педагогічного експерименту школярі вивчали тему “Meeting people” (module 1), а отож, усі запропоновані завдання потребували постійної комунікації й співпраці в межах учнівського колективу. Учні контрольного та експериментального класів активно працювали над однаковими завданнями й видами діяльності, серед яких наступні:

- 1) створення описових карток “Types of friends” на основі прочитаного тексту;
- 2) конструювання карти “Different nationalities have different personalities”;
- 3) створення буклету з порадами “Meeting people via Internet safety”;
- 4) виготовлення пам’ятки “The best qualities for building good relationships”;
- 5) виконання проєктної роботи “10 golden rules for becoming a good interlocutor”

Метод спостереження дав підстави встановити значну різницю в рівнях сформованості навичок до колаборації в здобувачів освіти контрольного та експериментального класів, які брали участь у педагогічному експерименті. Насамперед, варто зауважити, що лише окремі учні контрольного класу взяли до уваги запропоновані поради під час проведення лекції «Співпрацювати в класі – це класно!» та покращили певною мірою власні вміння співпрацювати. Однак, усі інші школярі продовжували сперечатися щодо розподілу ролей під час виконання завдань, остерігалися лідерства, прагнули нав’язати погляди та переконання іншим, не враховуючи думки й цінності учасників колективу. Отож, очевидним є той факт, що відсутність додаткових шляхів і засобів для формування в учнів здатності до колаборації має негативний вплив на процес отримання нових знань, умінь та погіршує психологічне середовище класу.

Здобувачі освіти експериментального класу продемонстрували високий рівень сформованості навичок співпрацювати в різних організаційних формах, також поділилися досвідом покращення взаємовідносин у межах колективу. Варто й зауважити той факт, що учні стали прислухатися один до одного, враховувати міркування, навчилися розподіляти ролі, ставати лідерами й брати відповідальність за учасників. Отже, педагогічний експеримент дає можливість стверджувати про необхідність впровадження різних технологій та засобів формування здатності до колаборації на уроках англійської мови.

2.4. Методичні рекомендації щодо оптимізації системи формування навичок колаборації під час вивчення англійської мови в закладах ЗЗСО.

Дослідження теоретичних положень особливостей розвитку в здобувачів освіти ключових навичок XXI століття, зокрема і здатності до колаборації, а також результати експериментальної перевірки ефективності шляхів і засобів формування навичок співпраці під час вивчення англійської мови в старших класах у закладах ЗЗСО дали підстави для розробки методичних рекомендацій щодо оптимізації процесу розвитку в учнів вмінь співпрацювати в колективі.

У контексті Нової української школи здатність до колаборації є однією з найважливіших сучасних навичок, розвиток якої має відбуватися на уроках із різних навчальних предметів, зокрема й під час вивчення англійської мови. Формування вище вказаної навички повинне здійснюватися з використанням продуктивного навчання, за якого практичні методи будуть переважати над теоретичними, а освітнє середовище буде сприятливим та позитивним для співпраці між учасниками колективу. Крім того, учні мають стати активними співучасниками пізнавального процесу, а не бути пасивними спостерігачами.

Насамперед, варто пам'ятати, що навички колаборації є не вродженими, а виключно набутими в процесі навчальної та виховної діяльності школярів. Саме тому, їх потрібно систематично вдосконалювати й застосовувати під час освітнього процесу практично. На уроках англійської мови необхідно постійно впроваджувати різноманітні шляхи та засоби формування в учнів здатності до співпраці, а також використовувати новітні інструменти, інноваційні методи.

Важливою рекомендацією щодо розвитку в здобувачів освіти здатності до співробітництва є створення сприятливого навчального середовища та позитивного клімату в межах учнівського колективу. Безумовно, коли учні відчують власну інтелектуальну спроможність, впевнено стають лідерами та залучають інших до співпраці, тоді процес взаємодії відбувається ефективно й продуктивно. Варто не забувати й про навчання здобувачів освіти принципів взаємодопомоги та взаємопідтримки під час роботи в колективі, що має теж великий вплив на бажання учнів досягнути підсумкового результату.

Проведений експеримент з метою встановлення рівня ефективності впровадження різноманітних засобів та шляхів формування в учнів здатності до колаборації дає підстави виокремити наступні методичні рекомендації:

- під час колективної роботи здобувачів освіти вчитель має бути не просто спостерігачем, керівником, а й набувати нових ролей, а отож, систематично здійснювати процес спостереження та допомагати школярам на уроках,
- не варто зосереджувати увагу виключно на окремих організаційних формах діяльності, оскільки учні з часом звикають і втрачають інтерес до них, тому нові форми роботи підвищують рівні мотивації та зацікавленості,
- не потрібно створювати такі умови праці здобувачів освіти, за яких певні школярі зможуть продемонструвати кращий результат та отримати похвалу, у той час як інші – не задовільнити очікування та почути негативний відгук про роботу, тому постійно варто пам'ятати про заохочення,
- чудовою ідеєю стане розширення спектру навчальних і методичних засобів, додаткових матеріалів, які учні зможуть використовувати під час вивчення англійської мови на уроках та доповнення традиційних, запропонованих у підручнику чи робочому зошиті завдань інноваційними й інтерактивними,
- перед виконанням групових чи колективних завдань необхідно визначати чіткі правила роботи в команді (окремі положення можуть залишатися незмінними, в той час як інші – додаватися з огляду на вид діяльності),
- варто пам'ятати, що всі учні – рівноправні учасники учнівського колективу, а отож, кожен має право спробувати себе в ролі лідера та генератора ідей,
- потрібно систематично проводити спільно із здобувачами освіти семінари, різноманітні тренінги та практикуми, засідання, круглі столи та бесіди.

Отже, вище описані методичні рекомендації варто враховувати під час організації та проведення уроків англійської мови в старшій школі ЗЗСО. Дотримання практичних порад буде сприяти ефективному та продуктивному освітньому процесу та створювати сприятливе середовище для всебічного розвитку особистостей учнів, формувати в них здатність до спільної праці.

Висновки до розділу 2

Аналіз різних методів, інноваційних прийомів та сучасних технологій дає підстави зробити висновок про те, що сьогодні існує широкий спектр новітніх шляхів та засобів організації ефективного освітнього процесу та формування в здобувачів освіти здатності до колаборації. Проведене навчальне заняття із застосуванням інтерактивних видів діяльності, інформаційно-комунікаційних технологій та сучасних освітніх інструментів створює всі умови для нових навчальних досягнень та отримання позитивних результатів.

Проаналізовані шляхи та засоби розвитку в здобувачів освіти здатності до співробітництва в межах учнівського колективу надають можливості до появи творчих ідей, створення сприятливого освітнього середовища, залучення всіх учасників навчального процесу до активної пізнавальної діяльності, зокрема й підвищення в них рівнів мотивації і зацікавленості у вивченні іноземної мови. Сучасний освітній процес, незважаючи на появу нових форматів праці учнів, відбувається якісно та ефективно, а новітні ресурси та інноваційні технології дають можливість не втрачати зв'язок і взаємодіяти дистанційно. Надалі освіта буде продовжувати розвиватися в новому напрямку, а тому науково-технічний прогрес буде пропонувати учасникам освітнього процесу все більше і більше новітніх сервісів, творчих ресурсів і платформ спільного користування. Варто звернути увагу й на той факт, що нові освітні завдання та різні види діяльності передбачають взаємодію як між здобувачами освіти, так і серед педагогів.

Проведене експериментальне дослідження продемонструвало, що учні все більше прагнуть до колективної праці та навчання в співпраці. Отже, ми повинні допомагати здобувачам освіти формувати важливі ключові навички сьогодення, зокрема й вміння співпрацювати заради досягнення позитивного та спільного результату. Крім того, педагогічний експеримент підтвердив той факт, що сучасний освітній процес пропонує здобувачам освіти інноваційні шляхи та нові засоби для активної пізнавальної діяльності. Отже, результати перевірки проілюстрували ефективність та продуктивність діяльності учнів із впровадженням новітніх освітніх інструментів розвитку навичок колаборації.

ВИСНОВКИ

Сучасна освітня парадигма розглядає здатність до колаборації як одну із ключових навичок сьогодення. У центрі уваги проведеного дослідження були особливості навчання в співпраці як нової ефективної форми взаємодії учнів у контексті розширення спектру завдань освітнього процесу ХХІ століття.

Отож, насамперед, у ході роботи було проаналізовано теоретичні засади розвитку здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старшій школі в закладах загальної середньої освіти. У межах вивчення цього питання було виокремлено ключові навички ХХІ століття та з'ясовано необхідність їх формування в здобувачів освіти. Зокрема, у роботі представлено категорійний поділ сучасних навичок та простежено можливі шляхи формування на уроках. Модель навичок ХХІ століття представлена в контексті організації якісного та ефективного освітнього процесу.

На наступному етапі дослідження було розглянуто поняття *колаборація* як одного із наскрізних умінь Нової української школи. Під час дослідження зазначеного питання вдалося проаналізувати позитивний вплив здатності до співробітництва на навчальні досягнення та пізнавальний процес здобувачів освіти. Також у ході роботи виділено переваги методу навчання в співпраці та визначено особливості вивчення англійської мови в умовах колаборації учнів.

Результатом дослідження є простеження специфіки формування навичок співпраці в різних формах діяльності здобувачів освіти під час опанування англійської мови в старшій школі в закладах загальної середньої освіти. Отож, аналіз різноманітних форм взаємодії учасників навчального процесу надав можливість детально проаналізувати технології колективної, групової, парної діяльності, переваги їх впровадження для вирішення сучасної освітньої мети та поставлених завдань. Колаборативне навчання дає всім здобувачам освіти чудові можливості додаткових вмінь і важливих сучасних навичок, серед яких варто виділити наступні: навички ефективної комунікації, вміння правильно організувати робочий час та здійснювати контроль за власною працею та роботою інших, лідерські навички, творче, логічне та критичне мислення.

Теоретичний аналіз шляхів та засобів формування в здобувачів освіти здатності до колаборації був доповнений практичним аспектом дослідження висвітленого проблемного питання. Отож, передусім, було простежено нові виклики та особливості колаборативного навчання англійської мови в очному режимі. У ході роботи презентовано технології особистісно-орієнтованого навчання, технології проблемного навчання, інтерактивні методи і прийоми для якісного, ефективного засвоєння навчального контенту, а також технології критичного мислення та інформаційно-комунікаційні ресурси. Під час аналізу зазначених освітніх інструментів та новітніх технологій було запропоновано й приклади практичного використання інноваційних методів для проведення цікавих уроків англійської мови в старшій школі. Зокрема, було простежено й якісний вплив вказаних прийомів і ресурсів на розвиток у здобувачів освіти сучасних ключових навичок, а також і здатності до активної колаборації.

Продовження дослідження знайшло відображення у вивченні питання формування навичок співробітництва в учасників освітнього процесу під час дистанційного навчання. Передусім, у ході роботи було визначено ефективні шляхи об'єднання учасників учнівського колективу з використанням ресурсів інформаційно-комунікаційного спрямування та цифрових технологій. Варто зауважити, що під час дослідження було з'ясовано функціональні можливості платформ навчального спрямування, сервісів колективної взаємодії і ресурсів творчого конструювання. Результатом роботи також став аналіз цифрових технологій як провідних інструментів для онлайн-навчання та залучення здобувачів освіти до колективної пізнавальної діяльності.

На наступному етапі дослідження здійснено експериментальну перевірку ефективності шляхів та засобів формування здатності до колаборації під час вивчення англійської мови в старших класах у закладах загальної середньої освіти. Педагогічний експеримент став яскравим свідченням того, що різні методи, прийоми та освітні інструменти мають якісно позитивний вплив на створення сприятливого навчального середовища, де здобувачі освіти разом працюють задля спільної мети та досягають відмінних спільних результатів.

За допомогою методу спостереження було визначено ефективність роботи здобувачів освіти з різними видами діяльності (участь у навчальному вебінарі та активне обговорення, проведення практичного семінару-тренінгу, етичної бесіди та тренінгу-практикуму). З огляду на результати експериментальної перевірки запропоновано методичні рекомендації щодо оптимізації системи та використання нових шляхів і засобів формування здатності до колаборації в учасників освітнього процесу як одного з наскрізних умінь в контексті Нової української школи під час вивчення англійської мови в старшій школі закладів загальної середньої освіти.

Отже, на основі проаналізованого матеріалу можна дійти висновку про те, що сучасні освітні інструменти, інноваційні прийоми та інтерактивні методи, технології різного спрямування створюють сприятливе освітнє середовище навчання у співпраці, де здобувачі освіти відчують власну інтелектуальну спроможність, мають ряд можливостей для взаємодії з іншими учасниками колективу в різноманітних формах діяльності, зокрема й підвищують власний рівень знань, набувають нові вміння та покращують важливі сучасні навички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабак Г. С., Краснова Н. В. Технологія навчання іноземним мовам у співпраці або суперництві. *Наука, інновації та освіта: проблеми та перспективи*: матер. X Міжнар. наук.-практ. конфер. (Токіо, 4-6 травня 2022 року). Токіо, 2022. С. 292-297.
2. Баташева М. І., Яковлева В. А. Сутність та переваги технологій групової роботи при вивченні англійської мови. *Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: збір. наук. праць. 2014. Випуск 6 (55). С. 324-331.
3. Бичківська Т. М. Використання інтерактивних методів навчання у процесі формування комунікативної компетентності учнів на уроках англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: «Філологія». 2017. Випуск 64 (1). С. 48-52.
4. Білоусова Л. І., Пономарева Н. С. Порівняння колективної форми з іншими формами організації роботи учнів. *Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя*: збір. наук. праць. Харків, 2012. Випуск 3. С. 14-18.
5. Вербицька М. М. Форми організації самостійної роботи учнів на уроках англійської мови. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2013. №12 (271), частина 1. С. 135-139.
6. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Ключові компетентності та ключові життєві навички в контексті викликів сучасного світу. *Освіта і здоров'я підростаючого покоління*: збір. наук. праць. 2018. Випуск 2. С. 13-17.
7. Глазкова Н. О. Проектна технологія на уроках англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: збір. наук. праць. Запоріжжя, 2010. Випуск 6 (59). С. 121-126.
8. Голуб І. М. Колаборація у навчальному процесі та сучасній освіті. *Сучасна мистецька освіта: актуальні підходи та перспективи розвитку*: збір. матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Львів, 7-8 червня 2019 року). Львів, 2019. С. 39-42.

9. Гончарова Т. В. Інноваційні форми групової роботи на заняттях з іноземної мови та принципи їх впровадження. *Теорія і технологія іноземної освіти* : матер. IV (VIII) Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 30 жовтня 2020 року). Київ, 2020. С. 36-39.
10. Дейниченко Г. В., Дейніченко Т. І., Кабанська О. С. Групові форми навчання в історії педагогічної думки. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі* : матер. II наук.-практ. конфер. мол. учених (м. Харків, 14-15 травня 2020 року). Харків, 2020. С. 47-50.
11. Дейниченко Г. В., Кабанська О. С., Дейніченко Т. І. Умови створення мікрогруп школярів задля диференціації навчання. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі* : збір. тез допов. наук.-практ. конфер. (м. Харків, 16-17 травня 2019 року). Харків, 2019. С. 140-144.
12. Дейниченко Г. В., Кабанська О. С., Табачник Ю. Д. Різновиди групових форм навчання. *Наумовські читання* : матер. XIX наук.-метод. конфер. здоб. вищої освіти та молод. уч. (м. Харків, 23-24 листопада 2021 року). Харків, 2022. С. 283-286.
13. Дементьева Є. А. Колективні форми роботи в НУШ. *Нова українська школа : початок реформ* : збір. тез допов. II Всеукр. наук.-практ. конфер. з міжнародною участю. Маріуполь, 2020. С. 145-146.
14. Зорко Я. В., Шевчук М. О. Використання інтерактивних методів на уроках англійської мови. *Вісник студентського наукового товариства* : збір. наук. праць студентів. Ніжин, 2014. Випуск 11. С. 302-308.
15. Ізбаш С. С., Васюкова Т. М. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами проектної діяльності на уроках англійської мови. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2010. №4. С. 68-74.
16. Ісаєва О. О. Інтерактивні форми та види робіт при вивченні зарубіжної літератури в школі. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2002. №3. С. 53-55.

17. Ісаєва О. О. Формування ключових навичок як одне із важливих завдань сучасного освітнього цифрового простору. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. 2022. С. 58-61.
18. Калініченко Т. І. Інформаційно-комунікаційні технології на уроках англійської мови. *Психологічні умови розвитку особистісно-професійної компетентності педагога* : мат. II Всеукр. наук.-практ. фор. «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» (м. Суми, 7-12 грудня 2020 року). Суми, 2020. Частина 1. С. 66-70.
19. Каньковський І. Є. Кейс-метод як інструмент колективної форми організації самостійної роботи студентів. *Вісник Черкаського університету*. Серія : Педагогічні науки. 2014. №3 (296). С. 58-62.
20. Колесник А. О., Щигельська Г. О. Роль цифрових навичок у формуванні ключових умінь XXI століття. *Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства* : II Міжнар. наук.-практ. конф. мол. уч. та студ. (м. Тернопіль, 2-3 грудня 2021 року). Тернопіль, 2021. С. 115.
21. Комар О. А. Інтерактивні технології – технології співпраці. *Початкова школа*. 2004. № 9. С.5-7.
22. Комогорова М. І. Особливості застосування технології проблемного навчання на уроках англійської мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. 2019. Випуск 31. С. 95-98.
23. Кондратенко А. А., Мисник Т. В. Проектна робота на уроках англійської мови. *Вісник студентського наукового товариства* : збір. наук. праць студентів. Ніжин, 2014. Випуск 11. С. 313-316.
24. Куліш І. М., Некоз І. В. Співпраця як необхідна навичка 21-го століття в контексті вивчення іноземної мови професійного спрямування. *Перспективи та інновації науки*. Серія : Педагогіка. 2022. Випуск 2 (7). С. 405-417.

25. Литвинюк О. А. Інтерактивні технології у навчанні іноземної мови. *Крок у науку* : збір. статей I Всеукр. наук. шкіл. конфер. з міжнародною участю (м. Дніпро, 11-12 грудня 2016 року). Дніпро, 2016. С. 166-170.
26. Лошакова І. В., Книш А. Є. Критичне мислення як одна з найважливіших навичок лідера XXI століття. *Психологічний інструментарій розвитку лідерського потенціалу сучасної молоді : теорія і практика* : збір. наук. праць наук.-практ. конфер. (м. Харків, 12 жовтня 2021 року). Харків, 2021. С. 37-39.
27. Матеїк Н. К. Використання групової форми роботи на уроках англійської мови. *Модернізація та наукові дослідження : парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій* : матер. III Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 24-25 січня 2020 року). Київ, 2020. С. 22-24.
28. Матюха Г. В., Салло О. Ю. Організація групової роботи на уроках англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : збір. наук. праць. 2013. №33 (86). С. 270-276.
29. Мосьпан Н. В. Технологія групової діяльності. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні та історичні науки*. 2011. Випуск 95. С. 166-172.
30. Мусурівська О. В., Кінащук Я. В. Стратегії розвитку навичок 21 століття у контексті сучасних підходів до викладання англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького університету ім. Ю. Федьковича. Германська філологія* : збір. наук. праць. Чернівці, 2020. Випуск 822. С. 62-73.
31. Назарчук А. А., Желіхівська Т. М. Формування мотивації та інтересу до вивчення англійської мови на початковому етапі навчання. *Педагогічний дискурс*. 2012. Випуск 11. С. 202-206.
32. Науменко Т. В. Ігри на уроках англійської мови. *Вісник студентського наукового товариства* : збір. наук. праць студ. Ніжин, 2014. Випуск 11. С. 330-333.
33. Неділя Т. В., Кміть О. В. Критичне мислення як провідна технологія навчання в НУШ. *Наукові перспективи*. 2021. №9 (15). С. 371-383.

34. Папуш А. Д. Кластерний метод як інноваційна технологія навчання англійської мови. *Vox philologi* : збір. наук. статей. Маріуполь, 2019. Випуск 8. С. 113-124.
35. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. №2. С. 89-98.
36. Пометун О. І. Технологія інтерактивного навчання. *Рідна школа*. 2007. Випуск 5. С. 46-49.
37. Пометун О. І. Чому критичне мислення – навичка ХХІ століття – потрібна кожному учню. *Компетентнісно орієнтоване навчання : виклики та перспективи* : збір. тез II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конфер. (м. Київ, 5 березня 2020 року). Київ, 2020. С. 137-138.
38. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ, 2004. 192 с.
39. Пристай Г. В. Навчання в співробітництві як засіб активізації пізнавальної діяльності на уроці англійської мови у ВНЗ. *Вісник Харківського національного університету*. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2013. Випуск 1072. С. 136-140.
40. Пристай Г. В. Особливості навчання іноземних мов в умовах співпраці. *Вісник Житомирського державного університету*. Педагогічні науки. 2015. Випуск 5 (77). С. 102-105.
41. Редько В. Н. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. *Рідна школа*. 2011. №8-9. С. 28-36.
42. Сіданіч І. Л. У співпраці можна зробити більше, ніж самотійно. Методичні аспекти організації групової роботи учнів у класі. *Слово вчителю : християн. духовно-просвіт. часопис*. 2016. №1. С. 22-24.
43. Сідун М. М., Товт О. Ю. Інтерактивні методи навчання на уроках англійської мови. *Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів* : збір. тез допов. за матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Мукачево, 14-15 травня 2015 року). Мукачево, 2015. Том 1. С. 244-247.

44. Степанюк В. А., Яцик Т. П. Теоретичний аспект інтегрованої освіти : навички 21 століття. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору : теорія, методологія, практика* : збір. матер. VI Всеукр. наук.-практ. конфер. з міжнародною участю. Луцьк, 2022. С. 133-135.
45. Стефаненко П. В. Навчання в співробітництві як педагогічна технологія особистісно орієнтованого підходу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2003. №3. С. 30-39.
46. Федорова О. В., Бабічева М. Г., Степенко О. Г. Шляхи подолання ризиків групової роботи у навчанні іноземних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : збір. наук. праць. 2021. №62. С. 182-191.
47. Чапюк Ю. С. Інтерактивні технології як засіб розвитку креативного мислення учнів на уроках англійської мови. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. №2 (3). С. 99-103.
48. Червенюк А. Ю. Організація парної роботи на уроках іноземної мови. *Сучасна гуманітаристика* : матер. X Міжнародної наук.-практ. інтернет-конфер. (м. Переяслав-Хмельницький, 3 грудня 2018 року). Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 262-265.
49. Щедровицький Г. П. Організаційно-діяльнісна гра як нова форма організації та метод розвитку колективної мислєдіяльності. *Психологія і суспільство*. 2006. №3. С. 58-69.
50. Ярема О. П. Інноваційні дидактичні методи навчання англійської мови в НУШ. *Здобутки молодих науковців* : збір. матер. Всеукр. студен. інтернет-конфер. мол. учених «Проблеми і перспективи розвитку освіти XXI ст.» (м. Умань, 18-19 листопада 2021 року). Умань, 2021. С. 63-65.
51. Ярема О. П. Розвиток Soft Skills на заняттях англійської мови як провідних навичок майбутніх вчителів НУШ. *Актуальні проблеми в системі освіти : заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2021. Випуск 1. С. 263-265.

52. Azhary L., Ratmanida R. The Implementation of 21st Century Skills (Communication, Collaboration, Creativity, Critical Thinking) in English lesson Plan. *Journal of English Language Teaching*. 2021. Vol. 10. No 4. P. 608-623.
53. Cheremushkina E. F., Ruzaeva D. V., Shchegurenkova A. S. The organization group, pair and individual work at English lesson. *International Scientific Review*. 2017. Vol. 34. No 3. P. 66-68.
54. Chiriac E. H., Frykedal K. F. Management of group work as a classroom activity. *World Journal of Education*. 2011. Vol. 1. No 2. P. 3-16.
55. Cimatti B. Definition, development, assessment of Soft Skills and their role for the quality of organizations and enterprises. *International Journal for Quality Research*. 2016. Vol. 10. No 1. P. 97-130.
56. Fredrick T. A. Facilitating better teamwork : analyzing the challenges and strategies of classroom-based collaboration. *Business Communication Quarterly*. 2008. Vol. 71. No 4. P. 417-520.
57. Huliamova K. E. Group work at English lessons : challenges and their ways to overcome. *Young scientist*. 2022. Vol. 106. No 6. P. 47-52.
58. Kechagias K. Teaching and Assessing Soft Skills. Thessaloniki, 2011. 189 Pages.
59. Ku H.-Y., Tseng H. W., Akarasriworn C. Collaboration factors, teamwork satisfaction and student attitudes toward online collaborative learning. *Computers in Human Behavior*. 2013. Vol. 29. No 3. P. 922-929.
60. Lamb S., Maire Q., Doecke E. Key Skills for the 21st Century : an evidence-based review. State of new South Wales, 2017. 70 pages.
61. Schulz B. S. The importance of Soft Skills : Education beyond academic knowledge. *Journal of Language and Communication*. 2008. No 6. P. 146-154.
62. Scoular C., Duckworth D., Heard J., Ramalingam D. Collaboration : Skill Development Framework. *Australian Council for Educational Research*. 2020. 16 pages.
63. Snyder L. G. Teaching teams about teamwork : preparation, practice and performance review. *Business Communication Quarterly*. 2009. Vol. 72. No 1. P. 74-79.

64. Snyder L. G. Using Teaching Teams to Encourage Active Learning. *Business Communication Quarterly*. 2007. Vol. 70. No 4. P. 457-462.
65. Snyder L. G., Snyder M. J. Teaching critical thinking and problem solving skills. *The Journal of Research in Business Education*. 2008. Vol. 50. No 2. P. 90-99.
66. Vlasii O. O., Dovgij O. Ya. The main features of developing logical thinking of students in conditions of education digitalization. *Mountain School of Ukrainian Carpaty*. 2019. No 21. P. 92-97.
67. Voogt J. M., Roblin N. P. 21st Century Skills. *Discussienota. Zoetermeer : The Netherlands : Kennisnet*. 2010. Vol. 23. No 3. 2000 pages.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

1) communication (комунікація)

--- уміння спілкуватися, чітко й аргументовано пояснювати власні переконання, слухати співрозмовників та приймати їхні позиції,
--- здатність вести діалог / перемовини, досягати домовленостей.

2) cooperation (кооперація, співпраця)

--- уміння працювати в різних організаційних формах діяльності, розподіляти ролі, формувати навички взаємодопомоги,
--- здатність ставити спільні цілі і працювати задля їх досягнення.

3) creativity (креативність)

--- уміння шукати творчі ідеї, генерувати власні креативні шляхи вирішення ситуацій та втілювати їх у реальність,
--- здатність оцінювати проблемні питання різнобічно.

4) critical thinking (критичне мислення)

--- уміння орієнтуватися в інформації, аналізувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, пояснювати та критично оцінювати,
--- здатність здійснювати рефлексію, давати зворотній зв'язок.

Рис. 1.1 Концепція «4К» у сучасній освітній парадигмі XXI століття

ДОДАТОК Б

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

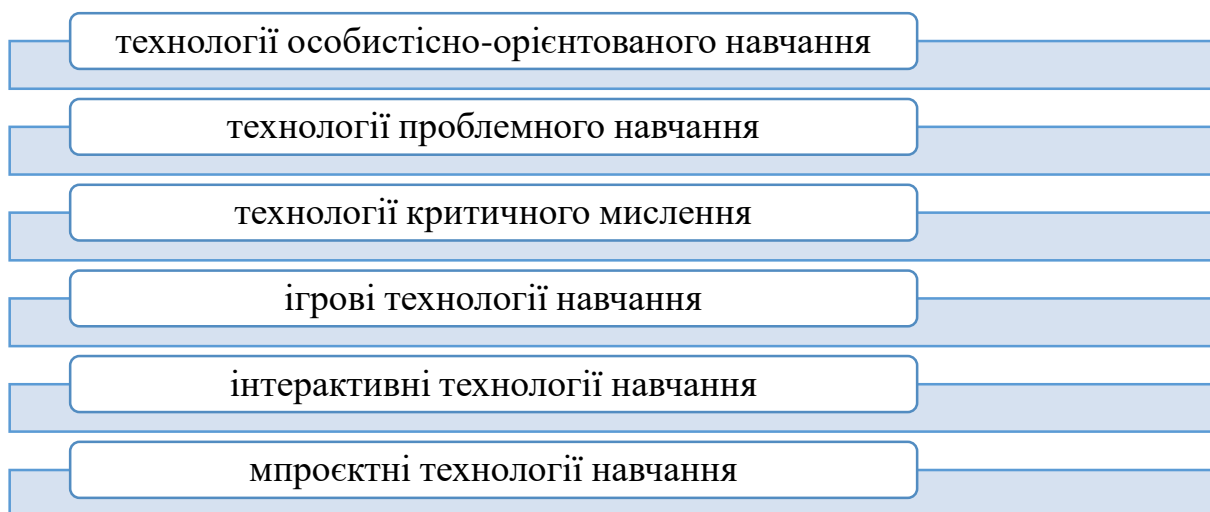

Рис. 2.1 Інноваційні навчальні технології

ДОДАТОК В

СУЧАСНІ НАВЧАЛЬНІ МЕТОДИ

Рис. 2.2 Класифікація інтерактивних методів навчання

ДОДАТОК Г

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

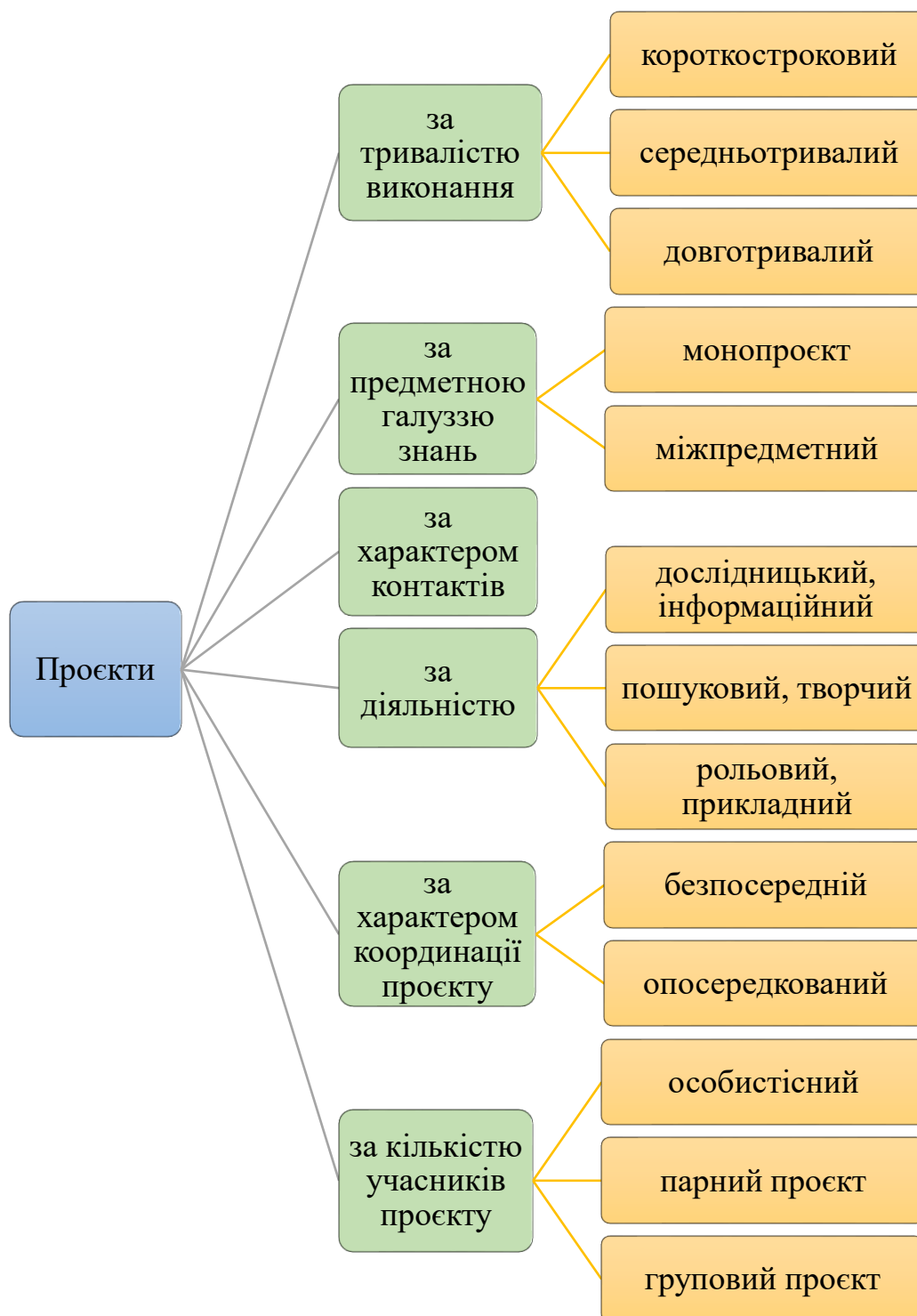

Рис. 2.3 Категорійний поділ навчальних проєктів

ДОДАТОК Д

ЦИФРОВІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ

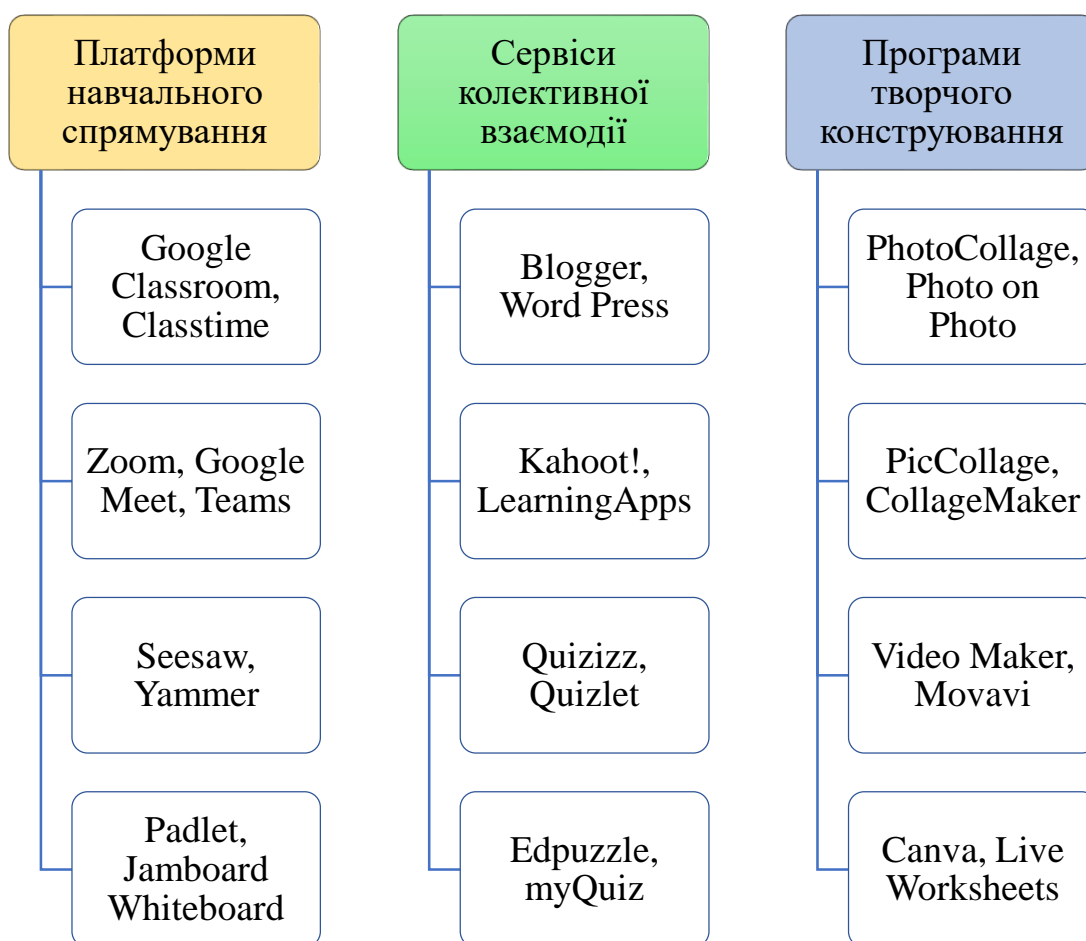

Рис. 2.4 Класифікація інформаційно-комунікаційних технологій

Виконала магістрантка
2 курсу групи ЗМФА-61
7 листопада 2023 р.

Підпис

Марина ДЕГТЯРЬОВА

Робота допущена до захисту:
в.о.завідувача кафедри
к.пед.н., доцент
30 листопада 2023 р.

Підпис

Тетяна СЕВЕРІНА